

Έντυπο Προσωρινό Υλικό στα Θρησκευτικά Β' Λυκείου

Θρησκεία και Κοινωνία

Τόμος 2ος

Έντυπο Προσωρινό Υλικό στα Θρησκευτικά Β' Λυκείου Θρησκεία και Κοινωνία

**Το έντυπο προσωρινό υλικό στα
Θρησκευτικά δημιουργήθηκε με
την ευθύνη της Επιτροπής Εμπει-
ρογνωμόνων του Ινστιτούτου Εκ-
παιδευτικής Πολιτικής στο πλαίσιο
υλοποίησης του Υποέργου «Εκ-
πόνηση Προγραμμάτων Σπουδών
Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμι-
ας Εκπαίδευσης και Οδηγών για τον
Εκπαιδευτικό «Εργαλεία Διδακτικών
Προσεγγίσεων» της Πράξης «ΝΕΟ
ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) - Νέο
Πρόγραμμα Σπουδών. Το παρόν υλι-
κό συνοδεύει το αντίστοιχο Πρό-
γραμμα Σπουδών και τον Οδηγό Εκ-
παιδευτικού.**

Στη σύνταξη και επιμέλεια του έντυπου προσωρινού υλικού για τα Θρησκευτικά Β΄ Λυκείου συνεργάστηκαν τα μέλη της Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων Λυκείου. Η παρούσα έκδοση στηρίζεται στην εργασία της Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων, που έχει ήδη αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του ΙΕΠ. Για το νέο υλικό που περιλαμβάνεται στην παρούσα έκδοση και για την επιμέλεια του υπάρχοντος συνεργάστηκαν με την Εύη Βουλγαράκη, μέλος της Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων, οι παρακάτω θεολόγοι εκπαιδευτικοί:

Σουλτάνα Γκαργκάνα
Θεολόγος, Εκπαιδευτικός
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Έφη Ψαρογιώργου
Θεολόγος, Εκπαιδευτικός
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Επιμέλεια | Σχεδιασμός και μορφοποίηση φακέλου | Τεχνική επεξεργασία φωτογραφιών:

Εύη Βουλγαράκη, Θεολόγος, Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Γεώργιος Στριλιγκάς, Σχολικός Σύμβουλος Θεολόγων

Εικόνα Εξωφύλλου και Οπισθοφύλλου: Γραφιστική σύνθεση που περιλαμβάνει λεπτομέρεια του έργου της Ολυμπιάδος Κελαϊδή, Η Κιβωτός του Νώε.

Στο βιβλίο οι μεταφράσεις των κειμένων της Αγίας Γραφής είναι της Βιβλικής Εταιρίας. Η μετάφραση του Κορανίου στα ελληνικά, όπου δεν σημειώνεται διαφορετικά, είναι της έκδοσης του βασιλιά Φαντχ μπιν Αμπντουλαζίζ αλ Σαούντ, Μεδίνα.

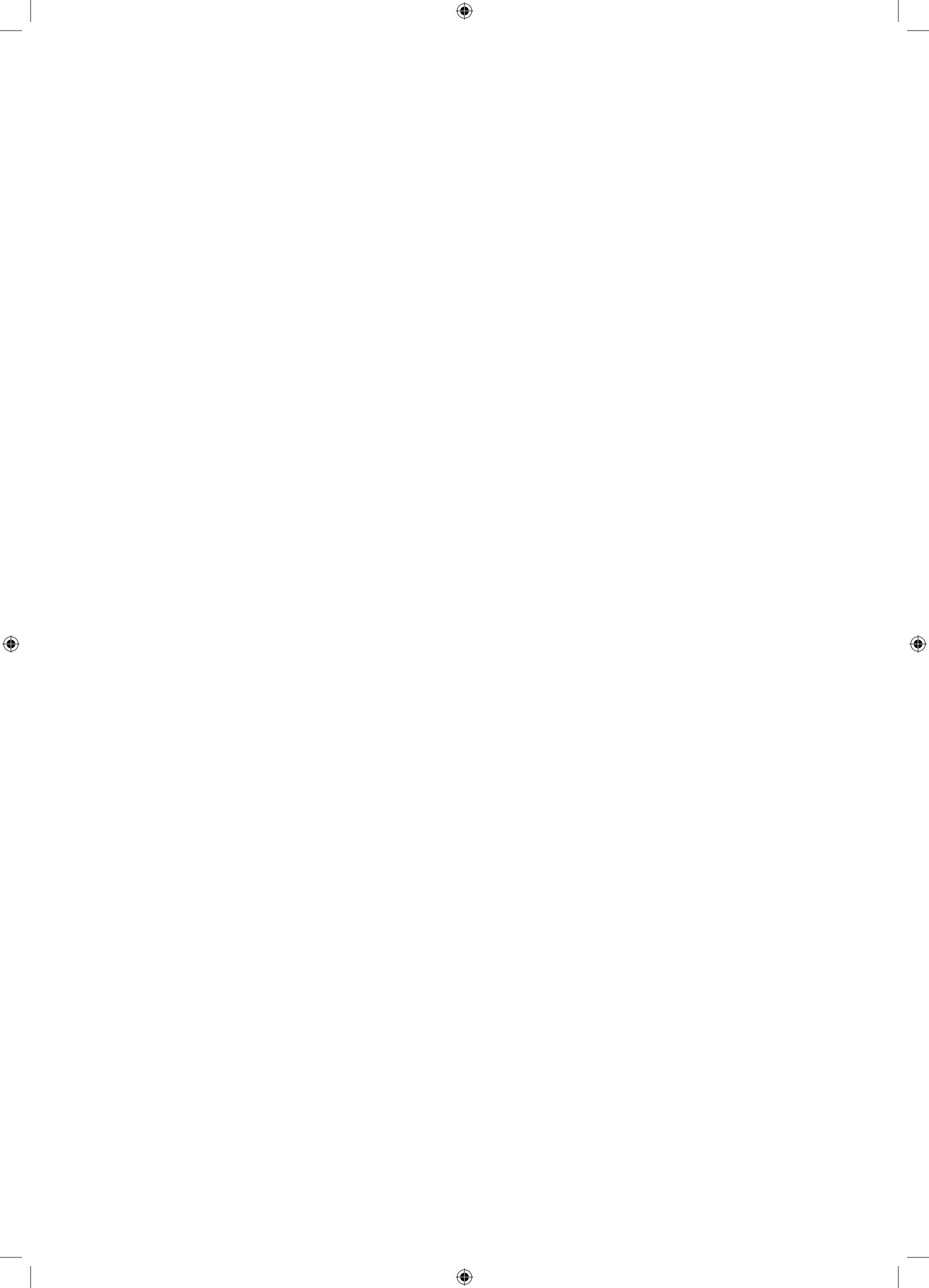
Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

ΦΑΚΕΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

**ΕΝΤΥΠΟ ΠΡΟΣΩΡΙΝΟ ΥΛΙΚΟ ΣΤΑ
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ**

Θρησκεία και Κοινωνία

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»**

ΑΘΗΝΑ

**Νίκος Σαχίνης, Χωρίς τίτλο (1977).
Ακρυλικό σε ξυλοτέξ. Διαστάσεις
70 x 90 εκ. Εθνική Πινακοθήκη.**

**ΘΡΗΣΚΕΙΑ
ΙΕΡΟΤΗΤΑ
ΑΝΤΑΜΟΙΒΗ
ΠΑΡΑΔΟΣΗ
ΜΥΗΣΗ
ΙΕΡΟΣΥΝΗ / ΙΕΡΑΤΕΙΟ**

2.1. ΙΕΡΟΤΗΤΑ

Η ιερότητα για τον σύγχρονο άνθρωπο και την κοινωνία

Θρησκευτικές αντιλήψεις για το «ιερό»

Ο Θεός στον Μωυσή

[...] Ο Θεός όταν κάλεσε τον Μωυσή στο όρος Χωρήβ του είπε: "Μωυσή, μην πλησιάσεις εδώ», είπε ο Κύριος. "Βγάλε τα σανδάλια σου από τα πόδια σου, γιατί ο τόπος όπου στέκεσαι είναι τόπος άγιος" [...] (Έξ. 3, 5)

Φωτογραφίες από τον ναό της Αναστάσεως, όπου και ο Πανάγιος Τάφος.

Πάνω: Εξωτερική όψη του ναού στην καρδιά της Ιερουσαλήμ.

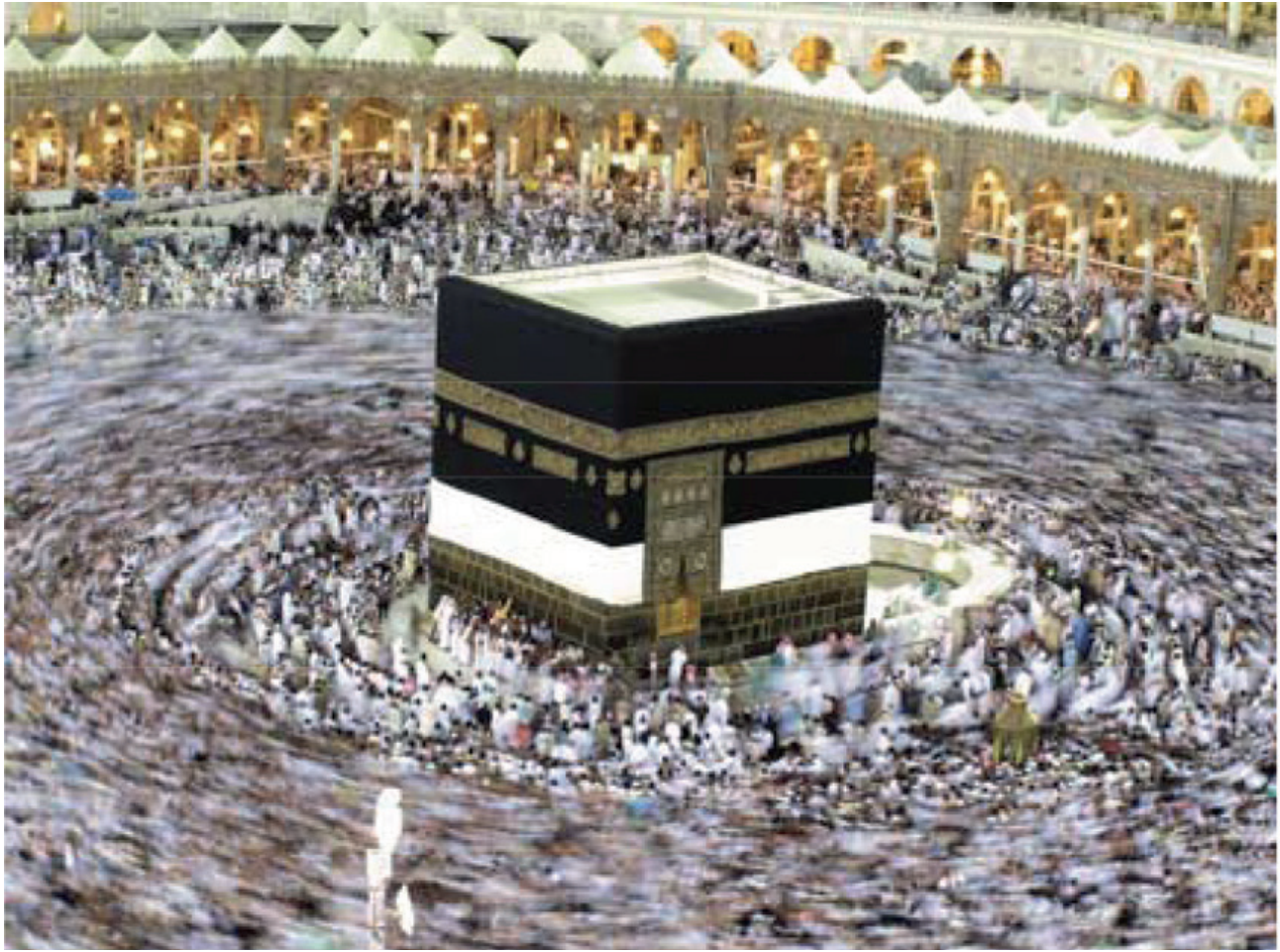
Κάτω: Μέσα στον ναό, τη νύχτα της Αναστάσεως.

Το Χατζ (προσκύνημα), ένα γεγονός καθοριστικής σημασίας για τους Μουσουλμάνους

«Η Ναφίσα Μοχάμεντ πιστεύει ότι το χατζ είχε τεράστια επίδραση στη ζωή της. Η Μοχάμεντ πήγε για προσκύνημα όχι μια φορά αλλά δύο – το 2010 και το 2012. Η (κυρία) Μοχάμεντ περιέγραψε την πρώτη της εμπειρία... “Η παραμονή μου στην πόλη της Μεντίνας, παραπάνω από μια εβδομάδα, ήταν το πιο όμορφο κομμάτι της εμπειρίας που είχα από το χατζ, διότι ήμουν τόσο κοντά στον τάφο του Προφήτη (ειρήνη σε Αυτόν). Είναι τόσο ευωδιαστό και όμορφο μέρος. Η καρδιά μου ειρήνευε, επειδή βρισκόταν τόσο κοντά στον αγαπημένο μας Προφήτη (ειρήνη σε Αυτόν)”, είπε η Μοχάμεντ.

[...]“Δενόμαστε με πράγματα εφήμερα· είμαι πια περισσότερο ενήμερη για τον πραγματικό σκοπό της ζωής μας. Όταν φύγουμε από αυτόν τον κόσμο, μόνο οι πράξεις μας μας ακολουθούν. Έτσι αποστολή μου είναι να αγωνίζομαι να πράττω ό,τι καλό μπορώ σε αυτή τη ζωή”[...]. “Ζω μια φυσιολογική ζωή, αλλά έχω μεγαλύτερη επίγνωση του Θεού. Δεν είμαι καθόλου δογματική ή φανατική! Μετά το χατζ, η καρδιά και η ψυχή μου συγκινήθηκαν τόσο βαθιά, ώστε είμαι ικανή να εκφράσω αισθήματα αγάπης με μεγάλη ευκολία και άνεση”».

Dowlat, R. “Hajj, a life-changing event for Muslims”: Guardian, Πέμπτη 16 Οκτωβρίου 2014. Μετάφραση από τα αγγλικά: Ηλίας Μαλεβίτης.

Φωτογραφίες από το χατζ στην πόλη της Μέκκας, στην Κάαμπα, το τετράγωνο οικοδόμημα που περιβάλλει τον μαύρο λίθο, κατά την παράδοση μετεωρίτη, και ιερότερου προσκυνήματος του Ισλάμ.

Πάνω από το χατζ του 2015.

Εντυπωσιακή η διαρκής ροή των ανθρώπων - προσκυνητών. Φωτογραφία: Μουσαάμπ Ελσαμί, Associated Press.

Κάτω, από το χατζ στο μεγάλο τζαμί, το 2014. Φωτογραφία: Μουχαμάντ Χαμίντ, Reuters.

Ινδικό προσκύνημα από το Ουϊνδσορ στον Γάγγη

Ο Άσουϊν Μπαρντουάτζ, που μεγάλωσε μέσα σε μια μεικτή φυλετικά οικογένεια στη Βρετανία, πάντα ένιωθε σαν “αδέξιος παρείσακτος” στην Ινδία. Ένα ταξίδι εκεί, προκειμένου να σκορπίσει τις στάχτες του πατέρα του, άλλαξε τα πάντα.

«Προσπαθώ να συγκεντρωθώ στη βαρύτητα της στιγμής και να επαναλάβω επακριβώς τις λέξεις του ιερέα στα σανσκριτικά, αλλά είναι δύσκολο να αγνοήσεις ένα τέτοιο υποβλητικό σκηνικό. Βρίσκομαι στο Χαριντβάρ, στη βόρεια Ινδία, καθισμένος σε μια μικρή μαρμάρινη αποβάθρα που προεξέχει προς τη μεριά του ορμητικού Γάγγη. Χιλιάδες Ινδοί πλατσουρίζουν

στο ποτάμι, για να καθαριστούν από τις αμαρτίες τους, να εξαγνιστούν και για να διασκεδάσουν· τα μεγάφωνα ανακατεύουν ένα περίεργο μείγμα ηχογραφημένων προσευχών και προειδοποιήσεων ασφαλείας· η μυρωδιά του θυμιάματος, των μπαχαρικών και της καμένης ανθρώπινης σάρκας γεμίζει τα ρουθούνια μου, ενώ το ηλιοβασίλεμα παίρνει αυτή τη πλούσια διάχυτη, υγρή γυαλάδα, που μόνο στην υποήπειρο έχω δει.

Εικόνες και όψεις από τον ποταμό Γάγγη στην Ινδία. Στην πρώτη φωτογραφία εικονίζεται η διαδικασία της αποτέφρωσης. Η στάχτη κατόπιν σκορπίζεται στον ποταμό. Στη δεύτερη και τρίτη εικονίζονται σκηνές από το λουτρό που κατά τους Ινδούς έχει καθαρτικές ιδιότητες.

Πάνω: Ο Χριστός το Α και το Ω, κατακόμβη Commodilla, Ρώμη Δ΄ αιώνας μ.Χ. Στο βιβλίο του Αμβροσίου Αριστοτέλη Ζωγράφου (Μητροπολίτη Κορέας), Ομοιότητες στην Εικονογραφία Χριστού και Βούδα, Μαΐστρος, Αθήνα, 2009, σελ. 61.

Κάτω: Εγχάρακτος σε μάρμαρο ισοσκελής σταυρός εγγεγραμμένος σε κύκλο. Από το παλιό καθολικό της Ι. Μονής Ευαγγελιστρίας, του ΙΒ΄ αιώνα. Στο βιβλίο του Καραπέτσα Α., Η Παναγιά του Ελικώνα: Ιερά Μονή Ευαγγελιστρίας Βοιωτίας, Μαΐστρος, Αθήνα – Αλίαρτος, 2011, σελ. 51.

Πάνω: Εικόνα της αγίας Τράπεζας, ενοριακού ναού. Κάτω, λειψανοθήκη. Ευαγγελίστρια, ό.π., σελ. 155.

Το χέρι της αδελφής μου με τραβά πίσω στην πραγματικότητα. Γυρνώ να την κοιτάξω και δάκρυα κυλάνε από το πρόσωπό της, και μαζί ρίχνουμε τις στάχτες του πατέρα μας στα στριφογυριστά νερά, ολοκληρώνοντας ένα ταξίδι που ξεκίνησε πριν από 6 χρόνια και από 6000 μίλια μακριά. Ο πατέρας μου πέθανε, μόλις τέλειωσα το Πανεπιστήμιο. Την ημέρα της καύσης, ο μεγαλύτερος θείος μου με βρήκε στο σπίτι μου στο Ουϊνδσορ και μου είπε ότι ήταν δική μου υποχρέωση να μεταφέρω τις στάχτες του πατέρα μου στην Ινδία και να επιτελέσω την τελετουργία γνωστή ως “Τάρπαν”:

να βυθίσω τις στάχτες στον Γάγγη, υπό την καθοδήγηση ενός βραχμάνου ή ενός γκουρού. Σύμφωνα με τα ινδουιστικά πιστεύω, ο Γάγγης ενώνει τη γήινη με την πνευματική

σφαίρα· σκορπίζοντας εκεί τις στάχτες του πατέρα μου θα επέτρεπα στην ψυχή του να ταξιδέψει στο υπερπέραν και να ξαναγεννηθεί.

Πάντα με γοήτευαν οι ιστορίες για το προσκύνημα, αυτές οι μεγάλες περιπλανήσεις, όπου ο ταξιδιώτης φτάνει στον προορισμό του και υφίσταται μια αποκάλυψη. Στα ινδικά είναι γνωστό ως “γιάτρα”, και, έχοντας κατά νου την υποχρέωσή μου, βάλθηκα να δημιουργήσω το δικό μου (ταξίδι). Χρειάστηκαν 6 χρόνια, από τα 22 μου που πέθανε ο πατέρας, για να μάθω αρκετά για την ινδική μου κληρονομιά, ώστε, έτοιμος πια, να μπορέσω να ξεκινήσω αυτό το ταξίδι. Σε αυτή την τελετουργία υπήρχε κι ένα δεύτερο στοιχείο — σαν μια τελετή ενηλικίωσης, θα σηματοδοτούσε τη μετάβασή μου

από την κατάσταση του αγοριού σε αυτή του ενήλικα άντρα για τους Ινδούς συγγενείς μου, και ήθελα να εξασφαλίσω με σιγουριά ότι ήμουν έτοιμος γι' αυτό».

Bhardwaj A., “Indian pilgrimage: Windsor to the Ganges”: The Telegraph, Travel | Destinations, 17 Απριλίου 2013. Μετάφραση από τα αγγλικά: Ηλίας Μαλεβίτης.

Διαστάσεις της ιερότητας στη ζωή των ανθρώπων

Θρησκεία και ιερό

Συχνά η «θεότητα» αποδίδεται από τους θρησκευολόγους με τις λέξεις «απολυτότητα» ή «ιερότητα». Τότε το αντικείμενο της θρησκείας γενικά ονομάζεται το «απόλυτο»

ή το «ιερό». Όμως, αν και αόριστα αισθανόμαστε τι θέλουν να πουν αυτές οι λέξεις, είναι αδύνατο να ορίσουμε ακριβώς το νόημά τους. Έτσι, οι ορισμοί του απόλυτου ή του ιερού περιγράφουν, κατά κανόνα, όχι τι είναι το ίδιο το απόλυτο ή το ιερό, αλλά τους διάφορους τρόπους με τους οποίους εμείς το αντιλαμβανόμαστε, π.χ. ως μια δύναμη, όπως στον ορισμό «ο Θεός είναι μια ανώτερη δύναμη» ή ως κάτι που υπερβαίνει τον κόσμο και είναι συνεπώς «υπερφυσικό»... Θρησκευολόγοι, όπως ο Ρούντολφ Όττο (1869-1939), έδειξαν ότι το απόλυτο μπορεί μόνο να βιωθεί και όχι να οριστεί. Στην Καινή Διαθήκη υπάρχει ένας περιεκτικός ορισμός της θρησκείας, η οποία συγκεφαλαιώνεται στην αγάπη προς τους

πάσχοντες συνανθρώπους μας και στην ενάρετη ζωή.

Δρίτσας, Δ., Μόσχος, Δ., Παπαλεξανδρόπουλος, Στ., Χριστιανισμός και Θρησκευόμενα Β' Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σελ. 28.

Δελφοί. Η θόλος της Προναίας Αθηνάς.

Καθολικότητα του θρησκευτικού φαινομένου

Ταξιδεύοντας θα μπορούσες να βρεις και πόλεις χωρίς τείχη, γράμματα, βασιλείς, σπίτια, χρήματα, που δε χρειάζονται νομίσματα, που τους λείπουν θέατρα και γυμναστήρια. Δεν υπάρχει όμως ούτε έχει υπάρξει κανείς που να είδε κάποια πόλη χωρίς ιερά και θεούς, που δε χρησιμοποιεί ευχές, όρκους, μαντείες ή θυσίες για καλό σκοπό ή για την αποτροπή των κακών.

Πλούταρχος, Προς Κολώτην Επικούρειον, 1126, D-E.

Η θρησκεία πανανθρώπινο φαινόμενο

Ο άνθρωπος είναι ον θρησκευτικό (homo religiosus). Η θρησκεία ως

πανανθρώπινο φαινόμενο δια-
δραματίζει σπουδαίο ρόλο στην
πνευματική ζωή των ανθρώπων,
αλλά συγχρόνως επηρεάζει βαθιά
την ουσία και τις εκφάνσεις του πο-
λιτισμού των λαών. Το θρησκευτικό
βίωμα χαρακτηρίζεται από το βάθος
και την ένταση. Σ' αυτό συμμετέχει
όλος ο ψυχισμός του ανθρώπου ως
νόηση, συναίσθημα και βούληση.
Επηρεάζει βαθιά την προσωπικότη-
τα του πιστού και τη διαμορφώνει
ανάλογα με το είδος του απολύτου,
στο οποίο αναφέρεται. [...]

Σύμφωνα με τον θρησκευτολόγο
Ρούντολφ Όττο «το βίωμα του ιε-
ρού, του αγίου» έχει δύο χαρακτη-
ριστικά: «βιώνεται ως μυστήριο
φοβερό (*mysterium tremendum*),
το οποίο δημιουργεί το δέος,

την κατάνυξη, την επίγνωση της μηδαμινότητας και της απόστασης ανθρώπου και Θεού. Βιώνεται όμως και ως μυστήριο σαγηνευτικό (*mysterium fascinosum*), γεμάτο από αγάπη, γαλήνη και μακαριότητα. Έτσι, η απόσταση ανθρώπου και Θεού ελαττώνεται και κυριαρχούν συναισθήματα οικειότητας, εμπιστοσύνης και αγάπης, και ψυχοσωματική ισορροπία. Στην πρώτη φάση το Άγιο απωθεί, ενώ στη δεύτερη έλκει την ψυχή».

Δρίτσας, Δ., Μόσχος, Δ., Παπαλεξανδρόπουλος, Στ., Χριστιανισμός και Θρησκευόμενα Β' Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σελ. 30.

Ιερό και Αγιότητα

«Στο Λεξικό της Βίβλου του πανεπιστημίου της Οξφόρδης συναντάμε τα λήμματα “saint(s)” και “Holiness” στα οποία αποδίδεται το περιεχόμενο των ελληνικών λέξεων “άγιος” και “αγιότητα”. Ταυτίζεται επομένως η έννοια της αγιότητας με το ιερό στη βιβλική θεολογία: “Η αγιότητα παρουσιάζεται ως σύνθετη πραγματικότητα, η οποία αγγίζει το μυστήριο του Θεού, αλλά επίσης τη λατρεία και την ηθική. Περικλείει τις έννοιες του ιερού και του αγνού, αλλά τις ξεπερνά. Φαίνεται να επιφυλάσσεται μόνο στον Θεό, απρόσιτη, αποδίδεται όμως συνεχώς στα δημιουργήματα” [...]. Τι σημαίνουν όμως όλα αυτά πιο συγκεκριμένα για την κατανόηση των εννοιών της αγιότητας και του ιερού; Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο Λεβινάς μάς κατευθύνει να σκεφτούμε την

αγιότητα ως τη σχέση με το πρόσωπο του Θεού και άρα και το πρόσωπο του άλλου ανθρώπου... “Γνωρίζω τον Θεό σημαίνει ξέρω τι πρέπει να κάνω”. Ο Νόμος Του, η τήρηση των εντολών Του στην πράξη, οριοθετούν τη σχέση με την Αγιότητα Αυτού και ανοίγουν τον δρόμο για τη σχέση αγάπης με το άλλο πρόσωπο».

Μανωλόπουλος, Ν., «Το ιερό και η αγιότητα. Σκέψεις με αφορμή τη φιλοσοφία του Λεβινάς», Σύναξη, 2007, τχ. 103, σελ. 62-67 (επιλογή).

Αξιολόγηση της ιερότητας στην καθημερινή ζωή πιστών και μη πιστών

2.2. ΑΝΤΑΜΟΙΒΗ

Προσδοκία και ανταμοιβή ως κίνητρα των πράξεων

Βαθμίδες ηθικής ωριμότητας

«Τρία κίνητρα ωθούν τους ανθρώπους, ο φόβος, ο μισθός και η αγάπη, που αντιστοιχούν σε τρεις ανθρώπινους τύπους, στον δούλο, τον μισθωτό και τον ελεύθερο ή υιό. Ο “δούλος” (με την έννοια που είχε ο όρος στην αρχαιότητα) προσπαθεί να τηρεί τις εντολές, για να αποφύγει την τιμωρία, που πιστεύει πως επισύρει η παράβασή τους. Βασικό κίνητρο του είναι ο φόβος. Η βαθμίδα αυτή μόνο ως πρώτο σκαλοπάτι μπορεί να κατανοηθεί. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να επαναπαύεται

κανείς θεωρώντας την ως υγιή σχέση. Στην επόμενη βαθμίδα ο άνθρωπος ενεργεί επειδή προσβλέπει στην ανταπόδοση, στον “μισθό” που θα λάβει. Και τούτη η βαθμίδα, μολονότι ελευθερώνεται από τον βραχνά του φόβου, δεν φανερώνει πλήρη ωριμότητα, διότι θεμελιώνει μια “λογιστική” και υπαλληλική σχέση. Και στις δυο αυτές βαθμίδες το πρόσωπο του άλλου παραμορφώνεται. Ο “δούλος” έχει μπροστά στα μάτια του ένα Θεό δικαστή κι εκδικητικό, κι ο “μισθωτός” ένα ταμία. Η κατεξοχήν βαθμίδα ωριμότητας είναι αυτή που κίνητρο έχει την αγάπη. Ο άνθρωπος εδώ ενεργεί σαν ελεύθερος κι όχι σαν δούλος, σαν γιος κι όχι σαν υπάλληλος. Ανοίγεται στον απέναντι επειδή βρίσκει νόημα

σ' αυτό το άνοιγμα και το θέλει ελεύθερα και συνειδητά».

Μπέγζος, Μ., Παπαθανασίου, Α.,
Θέματα Χριστιανικής Ηθικής Γ' Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σελ. 38 (διασκευασμένο).

Προσδοκίες ανταμοιβής στον Χριστιανισμό

Η παραβολή για τους εργάτες του αμπελιού

«Η βασιλεία των ουρανών μοιάζει μ' έναν γαιοκτήμονα, που βγήκε νωρίς το πρωί να προσλάβει εργάτες για το αμπέλι του. Συμφώνησε με τους εργάτες να τους πληρώσει ένα δηνάριο την ημέρα, και τους έστειλε στο αμπέλι του. Όταν γύρω στις

εννιά βγήκε στην αγορά, είδε άλλους να στέκονται εκεί χωρίς δουλειά, και τους είπε: “πηγαίνετε και εσείς στο αμπέλι και θα σας δώσω ό,τι είναι δίκαιο”. Έφυγαν κι αυτοί για το αμπέλι. Όταν ξαναβγήκε κατά τις δώδεκα και κατά τις τρεις, έκανε το ίδιο. Κατά τις πέντε, βγήκε και βρήκε κι άλλους να κάθονται, και τους ρωτάει: “γιατί κάθεστε εδώ άνεργοι όλη την ημέρα;”. “Κανένας δε μας πήρε στη δουλειά”, του απαντούν. “Πηγαίνετε”, τους λέει, “κι εσείς στο αμπέλι μου και θα πάρετε ό,τι δικαιούσθε”.

Όταν βράδιασε, λέει ο ιδιοκτήτης του αμπελιού στον διαχειριστή του: “φώναξε τους εργάτες και πλήρωσέ τους το μεροκάματο, αρχίζοντας από τους τελευταίους ως τους πρώτους”. Ήρθαν λοιπόν αυτοί που

έπιασαν δουλειά στις πέντε και πήραν από ένα δηνάριο. Ήρθαν και οι πρώτοι και νόμισαν πως θα πάρουν περισσότερα· πήραν όμως κι αυτοί από ένα δηνάριο. Όταν το πήραν, άρχισαν να διαμαρτύρονται εναντίον του γαιοκτήμονα: “αυτοί οι τελευταίοι”, έλεγαν, “εργάστηκαν μία ώρα και τους εξίσωσες μ’ εμάς, που υπομείναμε τον μόχθο και τον καύσωνα μιας ολόκληρης μέρας;”. Εκείνος όμως γύρισε σ’ έναν απ’ αυτούς και του είπε: “φίλε, δε σε αδικώ· δε συμφώνησες μαζί μου ένα δηνάριο; Πάρ’ το και πήγαινε. Εγώ θέλω να πληρώσω αυτόν που ήρθε τελευταίος όσο κι εσένα. Δεν μπορώ τα λεφτά μου να τα κάνω ό,τι θέλω; Ή μήπως επειδή είμαι καλός, αυτό προκαλεί τη ζήλεια σου;”.

Έτσι θα βρεθούν οι τελευταίοι

**πρώτοι και οι πρώτοι τελευταίοι.
Γιατί πολλοί είναι οι καλεσμένοι, λί-
γοι όμως οι εκλεκτοί».**

Μτ 20, 1-16

Κατηχητικός λόγος στην εορτή του Πάσχα

**Όποιος είναι ευσεβής και φιλόθε-
ος, ας απολαύσει την ωραία και λα-
μπρή αυτή εορτή. Όποιος δούλος
έχει διαθέσεις αγαθές, ας εισέλθει
στη χαρά, γεμάτος με ευφροσύνη
που χαρίζει ο αναστημένος Κύριός
του. Όποιος καταπονήθηκε με τη
νηστεία, ας απολαύσει τώρα την
αμοιβή του. Όποιος από την έκτη
ώρα υπηρέτησε τον Κύριο, ας πάρει
σήμερα την αμοιβή που δικαιούται.
Όποιος προσήλθε στη ζωή της Εκ-
κλησίας μετά την ενάτη, ας πάρει κι**

αυτός πρόθυμα μέρος στην Αναστάσιμη γιορτή. Όποιος προσήλθε μετά την δωδεκάτη, ας μην έχει καμιά αμφιβολία· καθόλου δεν θα τιμωρηθεί. Όποιος καθυστέρησε κι ήρθε μετά την τρίτη, ας πλησιάσει τον Κύριο χωρίς κανένα δισταγμό και φόβο. Όποιος προσήλθε κατά την πέμπτη ώρα, ας μην έχει κανένα φόβο, ότι τάχα, επειδή έχει φτάσει καθυστερημένος, δεν θα τον δεχτεί ο Θεός. Γιατί ο Κύριος δίνει πλουσιοπάροχα τις δωρεές Του. Γι' αυτό δέχεται και τον τελευταίο, με την ίδια προθυμία που είχε δεχτεί και τον πρώτο. Χαρίζει ανάπαυση και ειρήνη σ' εκείνον που έφτασε αργά, όπως ακριβώς κάνει και με τον πρώτο. Ελεεί κι εκείνον που έφτασε τελευταίος, αλλά περιποιείται κι εκείνον που πρώτος ήρθε. Και στον έναν δίνει και στον άλλο προσφέρει. Και τα

έργα της αρετής δέχεται, αλλά και την απλή διάθεση αναγνωρίζει. Και την πράξη την αγαθή τιμά, αλλά και την απλή πρόθεση επαινεί.

Εισέλθετε λοιπόν όλοι στη χαρά του Κυρίου σας. Και εκείνοι που πρώτοι φτάσατε κι όσοι ήρθατε δεύτεροι, λάβετε τον μισθό σας. Πλούσιοι και φτωχοί πανηγυρίστε. Όσοι εγκρατευτήκατε, αλλά κι εκείνοι που έχετε βραδυπορήσει στην εργασία των εντολών, τιμήστε τη σημερινή ημέρα. Όσοι νηστέψατε και εκείνοι που δεν νηστέψατε, ευφρανθείτε σήμερα. Η (Αγία) Τράπεζα είναι γεμάτη, απολαύστε την όλοι. Ο Μόσχος είναι άφθονος και ανεξάντλητος. Δεν επιτρέπεται λοιπόν να φύγει κάποιος πεινασμένος. Όλοι απολαύστε το Συμπόσιο που παρατίθεται για τους πιστούς. Όλοι

απολαύστε τα θεία δώρα που προσφέρει η Θεία αγαθοσύνη. Κανένας πια να μη θρηνεί τη φτώχεια του, γιατί τώρα έγινε φανερή η Βασιλεία του Θεού, εκείνη που προσφέρεται σ' όλους εξίσου. Κανένας να μην κλαίει πια τα πταίσματά του, γιατί συγχώρεσή μας είναι ο Αναστημένος. Κανένας ας μη φοβάται πια τον θάνατο, γιατί ο θάνατος του Σωτήρα μας μας ελευθέρωσε από τον θάνατο και τη φθορά. Γιατί αν και ο Σωτήρας μας κρατήθηκε από τον θάνατο, τελικά τον εξαφάνισε... Γιατί με την Ανάστασή Του ο Χριστός έγινε η αρχή της αναστάσεως όλων όσων έχουν κοιμηθεί.

Ιωάννης Χρυσόστομος, Κατηχητικός Λόγος, PG, 59, 721-7.

Προσδοκίες ανταμοιβής στον Χριστιανισμό. Άλλες θρησκευτικές αντιλήψεις για τις προσδοκίες ανταμοιβής

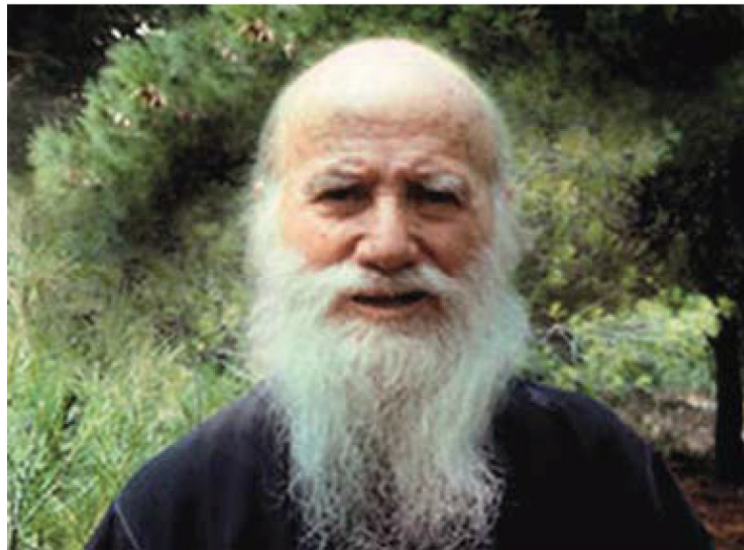
Ο Χριστός είναι φίλος μας

«Τον Χριστό να Τον αισθανόμαστε σαν φίλο μας. Πέφτομε; Αμαρτάνομε; Με οικειότητα, αγάπη κι εμπιστοσύνη να τρέχομε κοντά Του· όχι με φόβο ότι θα μας τιμωρήσει αλλά με θάρρος, που θα μας το δίδει η αίσθηση του φίλου... Η έννοια του φόβου είναι καλή για τα πρώτα στάδια. Ο άνθρωπος ο αρχάριος συγκρατείται από το κακό με τον φόβο. Και ο φόβος είναι απαραίτητος, εφόσον είμαστε υλικοί άνθρωποι και χαμερπείς. Αλλ' αυτό είναι ένα στάδιο, ένας χαμηλός βαθμός σχέσεως με

το θείον. Το πάμε στη συναλλαγή, προκειμένου να κερδίσομε τον Παράδεισο ή να γλιτώσομε την κόλαση. Αυτό, αν το καλοεξετάσομε, δείχνει κάποια ιδιοτέλεια, κάποιο συμφέρον. Εμένα δεν μου αρέσει αυτός ο τρόπος. Όταν ο άνθρωπος προχωρήσει και μπει στην αγάπη του Θεού, τι του χρειάζεται ο φόβος; Ό,τι κάνει, το κάνει από αγάπη κι έχει πολύ μεγαλύτερη αξία αυτό. Το να γίνει καλός κάποιος από φόβο στον Θεό κι όχι από αγάπη δεν έχει τόση αξία. Προσπαθώντας διά του φόβου μπαίνομε σιγά σιγά στην αγάπη του Θεού. Πάει τότε η κόλαση, πάει ο φόβος και ο θάνατος. Ενδιαφερόμαστε μόνο για την αγάπη του Θεού. Κάνομε το παν γι' αυτή την αγάπη. Όταν αυτό πετύχεις, τι

άλλο θέλεις; Κέρδισες το παν. Ζεις τον Χριστό και ο Χριστός ζει μέσα σου».

Πορφύριος Καυσοκαλυβίτης, Βίος και Λόγοι, εκδ. Ι.Μ. Χρυσοπηγής, Χα- νιά, 2003, σελ. 232-235.

Ο Άγιος Πορφύριος

Η προσδοκία της μελλοντικής ζωής

«”Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καί ζωήν τοῦ Μέλλοντος Αἰῶνος”.
Στραμμένο προς το μέλλον, το

“Πιστεύω” τελειώνει με μια νότα προσδοκίας. Μέσα από την πίστη μας στον Χριστό, αποκτάμε τότε τότε μια ζωντανή, προσωπική σχέση με τον Θεό· και ξέρουμε, όχι σαν υπόθεση, αλλά σαν πραγματικό γεγονός εμπειρίας, ότι αυτή η σχέση ήδη έχει μέσα της τα σπέρματα της αιωνιότητας. Η Τελική Κρίση, όπως τονίζει με έμφαση το Ευαγγέλιο του Αγ. Ιωάννη, συνεχίζεται όλο τον καιρό σ’ όλη τη διάρκεια της επίγειας ζωής μας. Όποτε, συνειδητά ή ασυνείδητα διαλέγουμε το καλό, ήδη εισερχόμαστε προκαταβολικά στην αιώνια ζωή· όποτε διαλέγουμε το κακό παίρνουμε μια πρόγευση από την κόλαση. Ο Χριστός είναι ο κριτής· κι όμως, από μίαν άλλη άποψη, εμείς εκφέρουμε την κρίση για τους εαυτούς μας. Αν κάποιος είναι στην κόλαση, δεν είναι γιατί ο Θεός

τον φυλάκισε εκεί, αλλά γιατί εκεί είναι ο τόπος που ο ίδιος διάλεξε να βρίσκεται. Η θεϊκή αγάπη βρίσκεται παντού και δεν αποδιώχνει κανένα. Εμείς, όμως, από τη δική μας πλευρά, είμαστε ελεύθεροι ν' απωθήσουμε τη θεϊκή αγάπη: δεν μπορούμε ωστόσο να το κάνουμε δίχως να προξενήσουμε πόνο στους εαυτούς μας, και όσο πιο τελική είναι η απώθησή μας, τόσο πιο πικρή είναι η οδύνη μας».

Γουέαρ, Κ., Επίσκοπος Διοκλείας,
Ο Ορθόδοξος Δρόμος, Μτφρ. Μ.
Πάσχος, Επτάλοφος, Αθήνα, 1984,
σελ. 152-155 (επιλογή).

Ισλάμ και ανταμοιβή

«Εκ των βασικότερων μηνυμάτων του Κορανίου και γενικότερα του Ισλάμ είναι η πεποίθηση για την

τιμωρία των αμαρτωλών, την ανταμοιβή των δικαίων, τον παράδεισο και την κόλαση. Πυρήνας του κηρύγματος του Μωάμεθ κατά την πρώτη περίοδο υπήρξε ο τονισμός της ημέρας της κρίσεως. Το παν θα εξαφανιστεί, για να αποκατασταθεί και να κριθεί. Θα ανοιχτεί κατόπιν το βιβλίο, θα γίνουν γνωστά τα έργα των ανθρώπων και, από το ζυγοστάθμισμα των καλών και των κακών έργων, θα κριθεί η θέση του καθενός. Όσοι καταδικαστούν -άδικοι, άπιστοι, πονηροί- θα οδηγηθούν στο χώρο των αιώνιων βασάνων, τον Άδη· οι δίκαιοι θα εισέλθουν στον ευλογημένο τόπο του Παραδείσου... Το ζήτημα της ισλαμικής απόψεως περί του προορισμού του ανθρώπου (κισμέτ) είναι περίπλοκο, διότι στο Κοράνιο απαντούν αφενός μεν εδάφια αρνούμενα οποιαδήποτε

δυνατότητα ελευθερίας, αφετέρου δε άλλα που αποδέχονται την ελευθερία, επί της οποίας στηρίζεται και η ανθρώπινη ευθύνη... Στον ισλαμικό μυστικισμό (σουφισμός) κύριοι στόχοι της πνευματικής ασκήσεως υπήρξαν η προσπάθεια υπέρβασης της ατομικότητας και εκμηδενισμού του “εγώ”, η πλήρης παράδοση στον “Αλλάχ”, η άγρυπνη αίσθηση της παρουσίας του Ηγαπημένου, το συνεχές είναι εν τω Θεώ. Κεντρικό αίσθημα είναι η ολοκληρωτική, πέρα από κάθε συμβατικότητα, αγάπη του Θεού, που κατακαίει οποιοδήποτε άλλο κίνητρο, όπως φόβο ή προσδοκία ανταμοιβών».

Αναστάσιος (Γιαννουλάτος), Αρχιεπίσκοπος Τιράνων, Ισλάμ. Θρησκευτική επισκόπησις, Πορευθέντες, Αθήνα, 1975, σελ. 142, 144, 257-259 (επιλογή).

Ιουδαϊσμός και σωτηρία του κόσμου

«Ο Θεός σώζει. Μετά τη δημιουργία του κόσμου το κύριο έργο του Θεού συνίσταται στη σωτηρία του. Το έργο αυτό πραγματοποιείται με εκλογή ενός τμήματος της ανθρωπότητας, που θα ζει μια ζωή τέτοια, που θα το διατηρεί σε κοινωνία με τον Θεό. Κύρια αρχή αυτής της ζωής είναι να έχει Θεό του μόνο τον ίδιο και να τηρεί τις εντολές Του. Το τμήμα αυτό της ανθρωπότητας που είναι ο Ισραήλ ονομάζεται γι' αυτόν τον λόγο «λαός του Θεού». Η σωτηρία συμβαίνει στο τέλος της ιστορίας. Ήδη από την Έξοδο άρχισε να υπάρχει μεταξύ των Ιουδαίων η προσδοκία μιας μελλοντικής ανάδειξης του έθνους τους σε πρότυπο και ηγήτορα της ανθρωπότητας.

Αυτό θα συνέβαινε στην τελική φάση της ιστορίας σε μια πορεία που κινείται από το παρελθόν προς το μέλλον. Η ιδέα αυτή στους προφήτες πήρε τη μορφή της “Μέρας του Γιαχβέ”, δηλαδή της εποχής που οι εχθροί του Ισραήλ θα κατατροπώνονταν και ένας βασιλιάς προερχόμενος από τον οίκο του Δαβίδ θα ίδρυε μια καινούργια βασιλεία. Αργότερα όμως, η ιδέα της εθνικής αποκατάστασης αντικαθίσταται από εκείνη της παγκόσμιας σωτηρίας των δικαίων, που θα προέλθει από κάποιον ορισμένο (χρισμένο = Μεσσία) από τον Θεό γι’ αυτόν τον σκοπό. Στη σωτηρία αυτή συμπεριλαμβάνεται η προσδοκία της ανάστασης των νεκρών».

Δρίτσας, Δ., Μόσχος, Δ., Παπαλεξανδρόπουλος, Στ., Χριστιανισμός

και Θρησκευματα Β' Γενικού Λυκείου,
Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
- ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011,
σελ. 234-235.

Μπορίς Ντουμπρόβ, Η ευλογία του
Σαββάτου. Λάδι σε καμβά.

Ινδουισμός: ντάρμα και κάρμα

«Τα έμβια όντα δε ζουν μόνο μια φορά, αλλά αφού μια μορφή ύπαρξης διαλυθεί, κάτι από αυτήν επιβιώνει και μεταβαίνει σε άλλη μορφή ύπαρξης. Δημιουργείται έτσι ένας ατέρμων κύκλος μετενσαρκώσεων (“Σαμσάρα”), που διατηρεί συνεχώς τα όντα σε κάποια μορφή ύπαρξης. “Κάρμα” σημαίνει πράξη. Οι πράξεις που το ον διέπραξε στην προηγούμενη μορφή ύπαρξης, είναι εκείνες που προσδιορίζουν τη μορφή στην οποία θα μεταβεί. Τέτοιες μορφές εκτός από την ανθρώπινη μπορούν να είναι μια ζωική, μια δαιμονική σε κάποια κόλαση ή μια θεϊκή σε κάποιο ουρανό. Η ατέρμονη παραμονή σε κάποια μορφή ύπαρξης, δηλαδή σε μια κατάσταση που ταυτίζεται με την οδύνη, προκάλεσε το

αίτημα της απελευθέρωσης από αυτή.

Στον Ινδουισμό η ύπαρξη είναι οδυνηρή. Ως τέτοια θέτει το αίτημα της απελευθέρωσης από αυτή. Η απελευθέρωση επιδιώκεται με δύο τρόπους, τον άμεσο και το σταδιακό. Ο άμεσος τρόπος επιτυγχάνεται κυρίως μέσα από την αγαπητική αφοσίωση προς μια θεότητα, που επιλέγεται προσωπικά από τον Ινδουιστή. Η θεότητα αυτή είναι συνήθως κάποια που περιέχεται σε μια από τις τρεις παραδόσεις, δηλαδή τον Σιβαϊσμό, τον Βισνουϊσμό και τον Σακτισμό. Το γεγονός αυτό κάνει τις τρεις αυτές παραδόσεις να είναι οι τρεις δημοφιλέστερες λύσεις στο αίτημα της απελευθέρωσης. Ο σταδιακός τρόπος, ο οποίος συγκεντρώνει την προτίμηση της μεγάλης

πλειονότητας των πιστών, επιτυγχάνεται με την προσήλωση στο ντάρμα. Σ' αυτό συμπεριλαμβάνεται η λατρεία των διαφόρων θεοτήτων που υπάρχουν στο Ινδουιστικό πάνθεο. Θεότητες που θεωρείται ότι συμβάλλουν στην απόσβεση του κακού κάρμα και συνεπώς σε μια καλή μετενσάρκωση, όπως η θεότητα του ποταμού Γάγγη με την πλύση στα νερά του, είναι δημοφιλείς. Αλλά και στο σταδιακό τρόπο η ένωση με τη θεότητα της προσωπικής επιλογής παραμένει πάντα ο απώτερος, τελικός στόχος».

Δρίτσας, Δ., Μόσχος, Δ., Παπαλεξανδρόπουλος, Στ., Χριστιανισμός και Θρησκευματα Β' Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σελ. 259-260, 268-269 (επιλογή).

Βουδισμός

«Εκτός από το φωτισμό, για να σωθεί κάποιος πρέπει να κατέχεται από συμπόνια προς όλα τα όντα και να θέλει να τα βοηθήσει να σωθούν. Εκείνος που το κάνει αυτό ονομάζεται μποντισάτβα (μπόντι=φωτισμός, σάτβα=ον σε πορεία προς τον φωτισμό). Ο μποντισάτβα μετά από άπειρες ζωές φτάνει κάποτε στο σημείο να μπει στη Νιρβάνα, που στο Μαχαγυάνα Βουδισμό σημαίνει να ενωθεί με το απόλυτο. Το μεγάλο πλήθος των πιστών του Βουδισμού επιδιώκει να αναγεννηθεί στον κόσμο κάποιου από τους παραπάνω Βούδες. Αυτός είναι ο λόγος που σε χώρες όπως η Κίνα, η Κορέα, η Ιαπωνία κ.α., ο Βουδισμός της πλειονότητας είναι θρησκεία που υπηρετεί κυρίως τη

μεταθανάτια ζωή».

Δρίτσας, Δ., Μόσχος, Δ., Παπαλεξανδρόπουλος, Στ., Χριστιανισμός και Θρησκευάματα Β' Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σελ. 285.

Κινεζικά θρησκευάματα

«Στην Κίνα υπάρχουν από παλιά πολλές θρησκείες. Λίγοι είναι εκείνοι που έχουν τη μία μόνο από αυτές ως αποκλειστική ή κύρια θρησκεία τους. Αυτό συμβαίνει, διότι η θρησκεία που ασκεί η πλειονότητα του κινεζικού λαού, και που γι' αυτό μπορεί να ονομαστεί κινέζικη θρησκεία, αποτελείται από τις τρεις παραπάνω θρησκείες σε συνδυασμό. Ο συνδυασμός τους συνίσταται στη

χρήση από τους ίδιους ανθρώπους
πότε της μιας και πότε της άλλης,
ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκο-
πό. Έτσι, για την επίτευξη σκοπών
που μπορούν να πραγματοποιη-
θούν μέσα από την εναρμόνιση του
ανθρώπου με το γενικό τρόπο λει-
τουργίας της φύσης ή για την επί-
τευξη υγείας και μακροβιότητας οι
Κινέζοι προστρέχουν στην ταοϊστι-
κή παράδοση. Για την επίτευξη μιας
αρμονικής κατάστασης στην περι-
οχή των διανθρώπινων σχέσεων,
από εκείνες που αφορούν στα μέλη
μιας οικογένειας ως εκείνες που
αφορούν στις κοινωνικές και δημό-
σιες υποχρεώσεις, οι ίδιοι συμπερι-
φέρονται σύμφωνα με τους κανόνες
του Κομφουκιανισμού, οι οποίοι
διέπουν ακριβώς αυτές τις σχέσεις.
Για την επίτευξη μιας καλής μετα-
θανάτιας ζωής, οι Κινέζοι στρέφο-
νται σ' εκείνους τους Βούδες και

Μποντισάτβες που βοηθούν σ' αυτό τον τομέα. Επιπροσθέτως, για την επίτευξη σκοπών όπως η καλή υγεία, π.χ. η επαγγελματική προκοπή, η απόκτηση παιδιών, η προστασία από συμφορές κτλ. οι Κινέζοι στρέφονται σ' ένα πλούσιο πάνθεο, που αποτελείται από τα θεία όντα όλων των παραπάνω θρησκειών. Από τα μέλη της οικογένειας αυτής γίνονται προσφορές, απευθύνονται αιτήματα κτλ. Σημαντική κατηγορία είναι επίσης τα κακά πνεύματα, για προστασία από τα οποία χρησιμοποιούνται διάφορα μέσα».

Δρίτσας, Δ., Μόσχος, Δ., Παπαλεξανδρόπουλος, Στ., Χριστιανισμός και Θρησκευάματα Β' Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σελ. 290-291.

Η εικόνα προέρχεται από την ταοϊστική παράδοση. Το Τάο γεννά τη «μεγάλη ενότητα» (Τάι-τσι). Αυτή γεννά τις δύο αρχές, το γιν και το γιανγκ, που απεικονίζονται εδώ με τους συνδυασμούς τους.

Προσωπικές απόψεις και αναστοχασμός για την ανταμοιβή

Χρήστος Κεχαγιόγλου, Το τραπέζι
του Αδάμ και της Εύας.

2.3. ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Μορφές και τύποι παραδόσεων στην καθημερινή ζωή

Παραδοσιακό σύνολο από το Μουσικό Γυμνάσιο Παλλήνης, Μάιος 2016.

Κάλαντα. Έργο Νικηφόρου Λύτρα, 1870.

**Ο χορός των Μεγάρων. Έργο Θεό-
φιλου.**

**Θρησκευτική παράδοση και ιστο-
ρία / πολιτισμός του ανθρώπου**

Στην Εκκλησία

**Την εκκλησίαν αγαπώ — τα
εξαπτέρυγά της,
τ' ασήμια των σκευών, τα
κηροπήγιά της,
τα φώτα, τες εικόνες της, τον
άμβωνά της
Εκεί σαν μπω, μες σ' εκκλησία των
Γραικών·
με των θυμιαμάτων της τες ευωδίες,**

μες τες λειτουργικές φωνές και
συμφωνίες,
τες μεγαλοπρεπείς των ιερέων
παρουσίες
και κάθε των κινήσεως τον σοβαρό
ρυθμό -
λαμπρότατοι μες στων αμφίων τον
στολισμό -
ο νους μου πηαίνει σε τιμές μεγάλες
της φυλής μας,
στον ένδοξό μας Βυζαντινισμό

Καβάφης, Κ.Π., Ποιήματα 1897-1933,
Ίκαρος, Αθήνα, 1984.

Συνάντηση επιταφίων στο πλωμάρι της Λέσβου.

Η θέση της παράδοσης στη θρησκεία και η στάση του πιστού απέναντι σε αυτή

Έννοια και σημασία της χριστιανικής παράδοσης

«Με τον όρο Παράδοση της Εκκλησίας εννοούμε την αδιάσπαστη συνέχεια της πίστης της Εκκλησίας από την εποχή της επί γης παρουσίας του Χριστού, όπως παραδόθηκε στους πρώτους μαθητές του και τους διαδόχους τους. Η πίστη αυτή έχει ως αντικείμενο τον ίδιο το Χριστό και την εμπειρία της ζωής και του κοσμοσωτήριου έργου Του. Αυτό είναι που οι μαθητές “άκουσαν και είδαν με τα ίδια τους τα μάτια και τα χέρια τους ψηλάφησαν” (Α΄ Ιωάν. 1,1) και που αποτελεί το χαρμόσυνο μήνυμα της σωτηρίας

(Ευαγγέλιο). Καθώς στο βασικό της μέρος η εμπειρία αυτή καταγράφηκε στην Καινή Διαθήκη, ονομάζουμε σήμερα Παράδοση ειδικά: α) τη διδασκαλία του Χριστού και των Αποστόλων που δεν έχει καταγραφεί στην Αγία Γραφή, αλλά παραδόθηκε στην Εκκλησία στην αρχή προφορικά και στη συνέχεια καταγράφηκε στα έργα των Αποστολικών Πατέρων ή των διαδόχων τους, καθώς και στις αποφάσεις των Συνόδων της Εκκλησίας, επομένως σήμερα η Παράδοση είναι γραπτή, και β) θέματα που σχετίζονται με τη λατρεία, τη διοίκηση και τη ζωή της Εκκλησίας, και η συνείδηση του σώματος της Εκκλησίας έχει αποδεχθεί ότι εκφράζουν την πίστη και το μήνυμα του Ευαγγελίου. Την πίστη αυτήν την έζησαν και τη ζουν οι χριστιανοί μέσα στη ζωή της Εκκλησίας, δηλαδή

στα μυστήρια της και την ευρύτερη εκκλησιαστική ζωή, κάτω από την καθοδήγηση του Αγίου Πνεύματος. Κλήρος και λαός που ζουν αυτήν την εκκλησιαστική ζωή την αναπτύσσουν και τη διατυπώνουν ως διδασκαλία σε κάθε ευκαιρία και την κάνουν πράξη στη λατρευτική ζωή».

Δρίτσας, Δ., Μόσχος, Δ., Παπαλεξανδρόπουλος, Στ., Χριστιανισμός και Θρησκευόμενα Β' Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σελ. 117-118.

Παράδοση και λαϊκές παραδόσεις

«Υπάρχουν παραδόσεις που δεν έχουν σχέση πάντοτε με το γνήσιο πνεύμα του Χριστιανισμού, όπως αυτό εκφράστηκε από την Αγία

Γραφή, τις Οικουμενικές Συνόδους και την ομόφωνη άποψη των Πατέρων της Εκκλησίας. Πρόκειται για τις επιμέρους “παραδόσεις”, που δεν είναι πάντοτε παραδόσεις της Εκκλησίας, έστω και αν συνδέονται με γεγονότα της ζωής της Εκκλησίας, ή για λαϊκές παραδόσεις με παγανιστικά και λαϊκά στοιχεία που έχουν ζυμωθεί με τη θρησκευτική ζωή και είναι δύσκολο να διακρίνει ο απλός πιστός μέχρι πού οι παραδόσεις αυτές είναι γνήσιες παραδόσεις της Εκκλησίας. Αυτές και κριτική και αλλαγή επιδέχονται, στον βαθμό που δεν εκφράζουν τη γνήσια Παράδοση της Εκκλησίας. Σε αντίθετη περίπτωση έχουμε μια απλή «συντήρηση» ενός παρελθόντος που παύει να είναι ζωογόνο αλήθεια. Επίσης, υπάρχουν οι παραδόσεις των ανθρώπων ή τοπικές

παραδόσεις, όπως συμβαίνει σε τοπικές Εκκλησίες ή σε χώρες όπου αναπτύσσεται η ιεραποστολή, όπου τα τοπικά έθιμα και οι τοπικοί παραδοσιακοί τρόποι έκφρασης παραμένουν στη ζωή της τοπικής Εκκλησίας και η λατρευτική ζωή επίσης ακολουθεί άλλη πορεία σύμφωνη με τις τοπικές παραδόσεις».

Δρίτσας, Δ., Μόσχος, Δ., Παπαλεξανδρόπουλος, Στ., Χριστιανισμός και Θρησκευάματα Β' Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σελ. 118.

Γιορτές και σύμβολα στην ορθόδοξη ελληνική λατρεία

Γιορτές, τελετές και σύμβολα στην ορθόδοξη ελληνική λατρεία είναι ένα εξαίρετο σύνολο ζωντανών εκδηλώσεων, που γίνονται από την ίδια την Εκκλησία για τον λαό, ή από τον λαό για την Εκκλησία, γεμίζουν τη ζωή του έθνους και κρατούν σε απόσταση, ή μη συμμετοχή, οποιαδήποτε εισβολή από ξένα και δελεαστικά έθιμα. Και μόνη η διαφορά της αρχιτεκτονικής των βυζαντινών εκκλησιών μας, που σφραγίζουν σ' όλη την Ελλάδα το εθνικό μας τοπίο, θα αρκούσε για να δηλώσει τον ξεχωριστό χώρο. Αλλά και οι εικόνες, τα θυμιατήρια, τα κόλλυβα, το σχήμα των παπών μας, ή ψαλτική, οι γιορτές, φωνάζουν για το ιδιαίτερο λαογραφικό

χρώμα του τόπου, που μπορούν να το διαφεντεύουν για αιώνες... Ας κατακρίνουν οι θεολογικώς αυστηροί ιεροκήρυκες τα “ειδωλολατρικά” μικροέθιμα του λαού. Όλοι τους, και αυτοί και οι άλλοι, οι συμπαθητικοί κληρικοί των χωριών, διατηρούν μια εκκλησιαστική ορθόδοξη λαογραφία από τις πιο ακατάλυτες. Η λειτουργία μας κι οι άλλες ακολουθίες είναι γεμάτες από λαϊκά παραδοσιακά ενδιαφέροντα, σε νόημα, σε θέαμα, σε μέλος... Η ορθόδοξη λατρεία διατηρεί, θέλοντας και μη, τα ελληνικά παραδοσιακά έθιμα και μέσα στον οποιοδήποτε εξευρωπαϊσμό μας, οι γιορτές, οι τελετές και η κοινωνική τους επίδραση θα δείχνουν πάντα την εθνική φυσιογνωμία μας και θα φωνάζουν μ’ ένα πανηγυρικό τρόπο: «εδώ Ελλάδα».

Λουκάτος, Δ., «Η Εκκλησία και τα

λαογραφικά της», Σύγχρονα Λαογραφικά, εκδ. Φιλιππούνη, Αθήνα, 2003, σελ. 105-110.

Θρησκευτικές παραδόσεις και στάσεις ζωής στην προσωπική και κοινωνική ζωή των νέων ανθρώπων

Παράδοση και ελευθερία από το παρελθόν

«...η Παράδοση σημαίνει όχι απλώς ομοψυχία με το παρελθόν, αλλά και ελευθερία από το παρελθόν: δεν είναι μόνο μια προστατευτική, συντηρητική αρχή, αλλά πρωτίστως είναι η αρχή της αύξησης και της αναγέννησης. Η κατανόηση της Παράδοσης ως αρχής που αγωνίζεται να αναστηλώσει το παρελθόν, χρησιμοποιώντας το παρελθόν ως κριτήριο για το παρόν, απορρίπτει-

ται από την ίδια την ιστορία και τη συνείδηση της Εκκλησίας. Η μαρτυρία της Εκκλησίας δεν είναι ζήτημα μνήμης, αλλά αδιαλείπτως παρουσίας ζωής. Η Ορθοδοξία δεν είναι μόνο μια παράδοση· είναι επίσης κι ένα χρέος... Η αληθινή ιστορική σύνθεση συνίσταται όχι απλώς στο να ερμηνεύσουμε το παρελθόν, αλλ' επίσης στο να διαμορφώνουμε το μέλλον με μια δημιουργική δράση. Η “συμφωνία με το παρελθόν”, παρ' όλο που είναι αναγκαία, είναι κάτι δευτερογενές. Πραγματική αποδοχή της Παράδοσης σημαίνει ψηλάφηση της παρουσίας του Χριστού στο εκάστοτε παρόν της Εκκλησίας». Παπαθανασίου, Ν.Θ., Η Εκκλησία γίνεται όταν ανοίγεται. Η ιεραποστολή ως ελπίδα και ως εφιάλτης, Εν πλω, Αθήνα, 2008, σελ. 121-123.

Σύμφωνα με την παράδοση, ο Ευαγγελιστής Λουκάς ιστόρησε την εικόνα της Παναγίας με κερί, μαστίχα και χρώματα (εγκαυστική τέχνη).

Σύγχρονη αγιογράφηση φορητής εικόνας του Χριστού με αυγοτέμπερα.

Η ιστορία της αφήγησης σε μετα-βυζαντινή φορητή εικόνα. Βυζαντινό Μουσείο, 17ος αι.

Συναυλία με κορεάτικα παραδοσιακά όργανα, από τη φημισμένη ορχήστρα και χορωδία του Καθεδρικού Ι. Ναού Αγίου Νικολάου Σεούλ, υπό τη διεύθυνση της κ. Γαβριέλας Κιμ, στο μουσικό γυμνάσιο Παλλήνης, στις 23 Ιανουαρίου 2010, με αφορμή τη συμπλήρωση 110 χρόνων Ορθόδοξης μαρτυρίας στην Κορέα.

**Ρεπορτάζ και Φωτογραφίες:
Παναγιώτης Ανδριόπουλος, («Ιδιωτική Οδός»).**

2.4. ΜΥΗΣΗ

Η μύηση σε μία κοινότητα

Είσοδος και ένταξη στην Εκκλησία

Πάνω: Βάπτιση ενηλίκων στην Αβάνα της Κούβας. Φωτογραφία από το ierapostoli.wordpress.com.

Κάτω: Ομαδική βάπτιση παιδιών και ενηλίκων από την Ουκρανία στο

βαπτιστήριο της Ι.Μ. Ιερουσαλήμ
στον Παρνασσό. Περιοδικό Βημόθυ-
ρο, τεύχος 2/3 (2010), σελ. 210.

Τὸ ἱερώτατον Βάπτισμα καὶ
ἀναγέννησίς ἐστι, καὶ ἀνάπλα-
σις, κάθαρσίς τε καὶ φωτισμὸς
καὶ υἰοθεσία, καὶ χάρισμα καὶ
ἀγιασμός. Τυποῖ * δὲ ἐξαιρέτως
τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ καὶ
τὴν τριήμερον ἔγερσιν.

Συμεὼν Θεσσαλονίκης,
Διάλογος ΞΒ΄, ΡG 155, 221B

* τυποῖ = προτυπώνει

**Βαπτίσεις στις Φιλιππίνες από τον
π. Σιλουανό Φίλιππο Τόμσον. Πηγή
φωτογραφιών: «Orthodox Mission»,
25 Ιανουαρίου 2017.**

Ευχές του Βαπτίσματος – Προβαπτισματική ευχή

**Ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου, Κύριε, ὁ
Θεὸς τῆς ἀληθείας, καὶ τοῦ μονογε-
νοῦς σου Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου σου
Πνεύματος, ἐπιτίθημι τὴν χεῖρά μου
ἐπὶ τὸν δοῦλον (τὴν δούλην) σου
(τόνδε) (τήνδε) τὸν καταξιωθέντα
(τὴν καταξιωθειῖσαν) καταφυγεῖν ἐπὶ
τὸ ἅγιον ὄνομά σου, καὶ ὑπὸ τὴν
σκέπην τῶν πτερύγων σου διαφυ-
λαχθῆναι. Ἀπόστησον ἀπ’ αὐτοῦ
(αὐτὴν) τὴν παλαιὰν ἐκείνην πλά-
νην, καὶ ἔμπλησον αὐτὸν (αὐτὴν) τῆς
εἰς σὲ πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ ἀγά-
πης, ἵνα γνῶ ὅτι σὺ εἶ Θεὸς ὁ μόνος,
Θεὸς ἀληθινός, καὶ ὁ μονογενής σου
Υἱός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χρι-
στός, καὶ τὸ Ἅγιόν σου Πνεῦμα. Δὸς
αὐτῷ (αὐτῇ) ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς
σου πορευθῆναι, καὶ τὰ ἀρεστά σοι**

Στο όνομά σου, Κύριε και Θεέ της αλήθειας, και του μονογενοῦς σου Υιού και του Αγίου σου Πνεύματος, βάζω το χέρι μου πάνω στον/η δούλο/η σου (δείνα), που αξιώθηκε να καταφύγει στη βοήθεια που δίνει το άγιο Όνομά σου και να φυλαχτεί κάτω από τις φτερούγες σου. Διώξε απ' αυτόν/ήν την παλιά εκείνη πλάνη και γέμισέ τον/την με πίστη, ελπίδα και αγάπη για σένα, ώστε να μάθει πως εσύ είσαι ο μόνος και αληθινός Θεός και ο μονογενής σου Υιός, ο Κύριος μας Ιησούς Χριστός, και το Άγιο σου Πνεύμα. Δώσε του/της τη δύναμη να τηρεί όλες τις εντολές σου και να φυλάξει τα αρεστά σε σένα,

φυλάξαι· ὅτι ἔὰν ποιήσῃ αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς. Γράψον αὐτὸν (αὐτήν) ἐν βίβλῳ ζωῆς σου καὶ ἔνωσον αὐτὸν (αὐτήν) τῇ ποίμνῃ τῆς κληρονομίας σου· δοξασθήτω τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτῷ (αὐτῇ) καὶ τοῦ ἀγαπητοῦ σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ ζωοποιοῦ σου Πνεύματος...

Ευχές του Βαπτίσματος – Προβαπτισματική ευχή

(Μετά την απόταξη του σατανά και τη σύνταξη με τον Χριστό)

Δέσποτα, Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, προσκάλεσαι τὸν δοῦλον (τὴν δούλην) σου (τόνδε) (τήνδε) πρὸς τὸ ἅγιόν σου φῶτισμα, καὶ καταξίωσον αὐτὸν (αὐτήν) τῆς μεγάλης ταύτης χάριτος τοῦ ἁγίου σου Βαπτίσματος.

**γιατί αν τα κάμει αυτά ο άνθρωπος
θα ζήσει σύμφωνα μ' αυτά. Γράψε
τον/την στο βιβλίο της ζωής σου και
ένωσε τον/την με την ποίμνη του
λαού σου. Ας δοξαστεί από αυτόν/
ήν το άγιο όνομά σου, και του αγα-
πητού σου Υιού, του Κυρίου μας Ιη-
σού Χριστού και του ζωοποιού σου
Πνεύματος...**

**Δέσποτα Κύριε και Θεέ μας, προ-
σκάλεσε το δούλο σου / τη δούλη
σου (δείνα) στο άγιό σου φώτισμα,
και αξίωσέ τον / την να λάβει τη με-
γάλη αυτή χάρη του αγίου σου Βα-
πτίσματος.**

Ἀπόδυσον αὐτοῦ (αὐτῆς) τὴν παλαιότητα, καὶ ἀνακαίνισον αὐτὸν (αὐτήν) εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, καὶ πλήρωσον αὐτὸν (αὐτήν) τῆς τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος δυνάμεως, εἰς ἔνωσιν τοῦ Χριστοῦ σου· ἵνα μηκέτι τέκνον σώματος ᾦ, ἀλλὰ τέκνον τῆς σῆς Βασιλείας.

Ευχὴ τοῦ Χρίσματος

Αὐτὸς οὖν, Δέσποτα παμβασιλεῦ εὐσπλαγχνε, χάρισαι αὐτῷ καὶ τὴν σφραγίδα τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου καὶ παντοδυνάμου, καὶ προσκυνητοῦ σου Πνεύματος, καὶ τὴν μετάληψιν τοῦ ἁγίου Σώματος, καὶ τοῦ τιμίου Αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου. Φύλαξον αὐτὸν (αὐτήν) ἐν τῷ σῶ ἁγιασμῷ· βεβαίωσον ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ πίστει ῥῦσαι ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, καὶ πάντων τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτοῦ, καὶ

Ξέντυσέ τον από την παλιά του κατάσταση, και ανανέωσέ τον για να απολαύσει την αιώνια ζωή και γέμισέ τον με τη δύναμη του Αγίου σου Πνεύματος, για να ενωθεί με το Χριστό σου. Και αυτό για να μην είναι πια παιδί με σαρκικό φρόνημα, αλλά παιδί της δικής σου Βασιλείας...

Εσύ λοιπόν, Δέσποτα, βασιλιά των πάντων, σπλαχνικέ, χάρισε σ' αυτόν και τη σφραγίδα της δωρεάς του αγίου και παντοδύναμου και αξίου προσκύνησης Πνεύματός σου, και τη μετάληψη του αγίου Σώματος και του τιμίου Αίματος του Χριστού σου. Φύλαξε αυτόν στον αγιασμό σου. Στερέωσέ τον στην ορθόδοξη πίστη. Γλίτωσέ τον από τον πονηρό κι από όλα τα

τῷ σωτηρίῳ σου φόβῳ, ἐν ἀγνείᾳ
καὶ δικαιοσύνῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
(αὐτῆς) διατήρησον ἵνα, ἐν παντὶ
ἔργῳ καὶ λόγῳ εὐαρεστῶν (εὐαρε-
στοῦσά) σοι, υἱὸς (θυγατέρα) καὶ
κληρονόμος τῆς ἐπουρανίου σου
γένηται βασιλείας.

τεχνάσματά του, και με το σωτήριο φόβο σου διατήρησε την ψυχή του σε καθαρότητα και σε αρετή. Έτσι ώστε να σου είναι ευάρεστος με κάθε έργο και λόγο και να γίνει υιός και κληρονόμος της επουράνιας βασιλείας σου...

**Ακολουθία Αγίου Βαπτίσματος,
Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος. Στο Γκότσης, Χρ.,
Μεταλληνός, π. Γ., Φίλιας, Γ.,
Ορθόδοξη πίστη και λατρεία Α'
Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο
Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ
«Διόφαντος»,
Αθήνα, 2011, σελ. 118-121.**

Προϋποθέσεις και στοιχεία εισόδου – ένταξης στην Εκκλησία

Βαπτίζεται ὁ δοῦλος (ἢ δούλη) τοῦ Θεοῦ (δεῖνα) εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός, Ἄμην· καὶ τοῦ Υἱοῦ, Ἄμην· καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, Ἄμην.

Σφραγὶς δωρεᾶς
Πνεύματος Ἁγίου. Ἄμην.

Κείρεται [...] τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ (αὐτῆς), εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς [...].

Ἐνδύεται ὁ δοῦλος (ἡ δούλη) τοῦ Θεοῦ (ὁ ἢ ἡ δεῖνα) χιτῶνα δικαιοσύνης, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν.

Τελετουργία του Βαπτίσματος

Πρώτα αγιάζεται το νερό και ευλογείται το λάδι με ευχές. Έπειτα λαδώνεται το παιδί από τον ιερέα και στη συνέχεια βυθίζεται τρεις φορές στην κολυμβήθρα. Η τριπλή κατάδυση και ανάδυση στο νερό της κολυμβήθρας σημαίνει τη συμμετοχή του βαπτιζόμενου στην τριήμερη ταφή και την Ανάσταση του Χριστού. Στη συνέχεια, χρίεται με άγιο μύρο, και ντύνεται στα ολόλευκα. Ανήκει πια στον Χριστό και στην Εκκλησία.

Τα υλικά που χρησιμοποιούνται στο Βάπτισμα έχουν τη σημασία τους. Το νερό με τις ιδιότητες του καθαρισμού, της καταστροφής (πλημμύρας) και της ζωτικότητας συμβολίζει αυτά που γίνονται: ο πιστός καθαρίζεται από την αμαρτία,

θάβει τον παλιό άνθρωπο και αναγεννιέται σε μια νέα ζωή. Αλείφεται με λάδι, όπως οι αθλητές της πάλης, γιατί θα παλέψει ενάντια στο κακό και στην αμαρτία. Έχουμε ακόμη μια συμβολική πράξη: το κόψιμο λίγων τριχών από το κεφάλι, από τέσσερα σημεία σε σχήμα σταυρού. Η πράξη αυτή συμβολίζει αφενός μεν μια μικρή θυσία του βαπτιζόμενου στο Λυτρωτή του και αφετέρου ότι ο νέος χριστιανός ανήκει πλέον στον Χριστό, όπως οι δούλοι στην αρχαία εποχή που με την κουρά ανήκαν στον κύριό τους. Το Βάπτισμα ενός παιδιού είναι σημαντικό γεγονός της ζωής του και μια ωραία οικογενειακή γιορτή. Για την Εκκλησία όμως έχει ευρύτερες διαστάσεις: πολιτογραφεί και εγγράφει στα μητρώα της ένα ακόμη μέλος της.

Γκότσης, Χρ., Μεταλληνός, π. Γ.,

**Φίλιας, Γ., Ορθόδοξη πίστη και λα-
τρεία Α' Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο
Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Δι-
όφαντος», Αθήνα, 2011, σελ. 120-
121.**

**“Όσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χρι-
στὸν ἐνεδύσασθε, Ἀλληλούια.**

Βάπτισμα

**Το Βάπτισμα δεν είναι μια μαγι-
κή πράξη, που προσθέτει μερικές
υπερφυσικές δυνάμεις στις φυσικές**

μας ιδιότητες. Είναι η αρχή αυτής της αιώνιας ζωής, που μας ενώνει εδώ, σ' αυτόν τον «παρόντα» κόσμο, με τον «ερχόμενο» κόσμο και μας κάνει από τώρα μετόχους της βασιλείας του Θεού. [...]

Το Βάπτισμα δεν είναι ένας «αυτοσκοπός» αλλά η αρχή μιας πορείας στην οποία ολόκληρη η κοινότητα, και ιδιαίτερα ο ιερέας, πρόκειται να έχουν αποφασιστικό ρόλο. Είναι η πορεία «της δημιουργίας κατ' εικόνα Χριστού» του νεοφωτίστου, της «ανοικοδομήσεως» του «επί του θεμελίου των αποστόλων και προφητών», δηλαδή της χριστιανικής διδασκαλίας, είναι η βοήθεια να μην «απορριφθεί» αλλά να «αυξάνει» σε θεοσέβεια».

Αυτό που ξέρουμε ήδη είναι ότι στο παρελθόν όχι μόνο ο υποψήφιος

αλλά ολόκληρη η Εκκλησία προετοιμαζόταν για το Βάπτισμα. Διότι γνώριζε ότι με το να δεχτεί μέσα της ένα καινούριο μέλος, δεχόταν την υπευθυνότητα για την αιώνια σωτηρία του[...].

Schmemmann, A., Εξ ύδατος και πνεύματος, Μτφρ. Ι. Ροηλίδης, Δόμος, Αθήνα, 1984, σελ. 60-61.

Ο πατήρ Θεολόγος Χρυσανθακόπουλος τελεί το Βάπτισμα στο Μπραζαβίλ, Κονγκό.

Νέοι και ένταξη σε θρησκευτικές κοινότητες

Εύη Βουλγαράκη-Πισίνα, Μυστικότητα, Ιούνιος 2016. Ακρυλικό σε καμβά. Διαστάσεις 36 x 28 cm.

2.5. ΙΕΡΟΣΥΝΗ / ΙΕΡΑΤΕΙΟ

Ο ρόλος του ιερέα στην κοινότητα

Εύη Βουλγαράκη-Πισίνα, Στο καφε-
νείο του χωριού. Ακουαρέλα σε χαρτί.
Διαστάσεις 35 x 50 cm. Χριστούγεν-
να 2010.

Ιεροσύνη και σύγχρονος κόσμος

Ο πατέρας μου

Το μεσημέρι της ημέρας εκείνης δεν θέλησα να φάω. Κρύφτηκα. Και έκλαιγα για τη δυστυχία μου. Ο πατέρας μου ήλθε για να με παρηγορήσει.

– Γιατί κλαις; Με ρώτησε.

– Όλα τα παιδιά του κόσμου έχουν τον δικό τους πατέρα, εκτός από μένα, είπα.

– Κι εσύ έχεις έναν πατέρα. Εγώ είμαι ο πατέρας σου.

– Ναι, είσαι ο πατέρας μου. Αυτό είναι σωστό. Αλλά δεν είσαι αποκλειστικά δικός μου πατέρας. Είσαι πατέρας όλων των ανθρώπων. Μη μου πεις πως αυτό δεν είναι σωστό. Και συνέχιζα να κλαίω. Είσαι

πατέρας ακόμα και κείνων που είναι μεγαλύτεροι από σένα στην ηλικία. Τους άκουσα και τους είδα. Πατέρας των γερόντων! Τους αποκαλούσες «παιδιά σου». Είσαι ο πατέρας όλου του κόσμου. Πατέρας του καθενός. Είσαι ακόμα πατέρας των κακών και βρωμερών ανθρώπων.

Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας Αναστάσιος Γιαννουλάτος, Αλβανία: Νέα έπαλξη ιεραποστολής. 1992. Φωτογραφία από την προσωπική συλλογή του Γιώργου Παπαζάχου.

Η δυστυχία μου μ' εμπόδιζε να μιλώ. Μια θηλιά μ' έπνιγε στο λαιμό. Και οι λέξεις σταμάτησαν να βγαίνουν απ' το στόμα μου. Κι είχα δίκιο να είμαι δυστυχής. Γιατί αγαπούσα τον πατέρα μου. Και όταν αγαπά κανείς ένα πράγμα, θέλει να του ανήκει αποκλειστικά. Όταν κανείς αγαπά ένα λιβάδι, έναν κήπο, ένα ζώο ή ένα πράγμα, θέλει να το έχει στην απόλυτη κατοχή του. Το να κατέχεις και να σου ανήκει ένα πράγμα που αγαπάς είναι νόμος της φύσεως. Όταν κανείς αγαπά ένα πράγμα, δεν μπορεί να το παραχωρήσει και να το παραδώσει στην κοινή χρήση.

– Εγώ σε αγαπώ τόσο πολύ! Και τώρα ανακαλύπτω πως είσαι πατέρας όλου του χωριού, είπα.

Τα δάκρυά μου κάποτε σταμάτησαν.

Κι όμως υπήρχαν κι άλλα δάκρυα να κυλήσουν.

– Πες μου, γιατί είσαι ο πατέρας όλων των ανθρώπων; Το ποθούσα τόσο πολύ να είχα κι εγώ έναν δικό μου πατέρα. Απόλυτα δικό μου. Όπως τ' άλλα παιδιά. Γιατί λοιπόν δεν ανήκεις αποκλειστικά σε μένα;

– Είμαι πατέρας όλων γιατί είμαι ιερέυς, απάντησε ο πατέρας μου.

Γκεωργκίου Κ.Β., Από την 25η ώρα στην αιώνια ώρα, Μπφρ. Ε. Κ. Στύλιος αρχιμ., Έλαφος, Αθήνα 1967, σελ. 35-37.

Ο ιερέας ως άνθρωπος

Η παράδοση της Εκκλησίας απαιτεί από τον κληρικό να έχει πνευματική ωριμότητα, αλλά δεν απαιτεί οι κληρικοί να είναι άνθρωποι χωρίς

ατέλειες, πρώτον γιατί αυτό είναι αδύνατο και δεύτερον γιατί η δύναμή Του “εν ασθενεία τελειούται” (Β΄ Κορ. 12, 9). Η δυνατότητά μας να μην συγχέουμε τη σχετική πνευματική ωριμότητα με την τελειότητα, είναι ένα από τα πιο αδιάψευστα κριτήρια ορθοδοξίας. Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος μας προβάλλει και πάλι τον Παύλο, σαν παράδειγμα εργάτη του Ευαγγελίου και ποιμένα που είχε ατέλειες και αδυναμίες, τις οποίες ομολογούσε χωρίς δισταγμούς, και τις οποίες όμως είχε με τη χάρη του Θεού την πνευματική ωριμότητα να τις χρησιμοποιεί εποικοδομητικά και γι’ αυτόν και για τους άλλους.

Φάρος, π. Φ., Κλήρος. Η ανεκπλήρωτη υπόσχεση πατρότητας, Ακρίτας, Αθήνα, 1992, σελ. 75.

Η Ιεροσύνη στον Χριστιανισμό και στις θρησκείες

Ιστορική εξέλιξη της χριστιανικής ιεροσύνης

Το μυστήριο της Ιεροσύνης συνέστησε ο Χριστός με την εκλογή των αποστόλων, που τους ανέδειξε «ψαράδες ανθρώπων» και τους έδωσε την “εξουσία” να συγχωρούν αμαρτίες (Ιωάν. 20, 23), να τελούν το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας και να διδάσκουν. Μετά τον Χριστό, οι απόστολοι όρισαν τους διαδόχους τους με χειροτονία (επίθεση των χειρών). Η Ιεροσύνη στην Ορθόδοξη Εκκλησία έχει αδιάσπαστη τη συνέχεια των χειροτονιών. Αυτό ονομάζεται «αποστολική διαδοχή» και είναι κριτήριο της γνησιότητας της Εκκλησίας. Το μυστήριο της Ιεροσύνης

και για τους τρεις βαθμούς (επίσκοπος, πρεσβύτερος, διάκονος) τελείται κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας. Οι σχετικές ευχές ζητούν για το χειροτονούμενο τη χάρη του Θεού, ώστε να ανταποκρίνεται στην υψηλή αποστολή του, που είναι να οδηγή τους πιστούς στη «Βασιλεία του Θεού».

Γκότσης, Χρ., Μεταλληνός, π. Γ., Φίλιας, Γ., Ορθόδοξη πίστη και λατρεία Α' Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», 2011, Αθήνα, σελ. 145-147.

Ευχή χειροτονίας πρεσβυτέρου

«...αὐτός, Κύριε, καί τοῦτον, ὄν εὐδόκησας τόν τοῦ Πρεσβυτέρου ὑπείσελθεῖν βαθμόν, πλήρωσον τῆς τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος δωρεᾶς ἵνα γένηται ἄξιος παρεστάναι ἀμέμπτως τῷ θυσιαστηρίῳ σου, κηρύσσειν τό Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου, ἱεουργεῖν τόν λόγον τῆς ἀληθείας σου, προσφέρειν σοι δῶρα καί θυσίας πνευματικάς, ἀνακαινίζειν τόν λαόν σου, διά τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας».

«Εσύ, Κύριε, και αυτόν που θέλησες να εισέλθει στο βαθμό του πρεσβυτέρου, γέμισέ τον με το χάρισμα του Αγίου σου Πνεύματος για να γίνει ἄξιος να σταθεί ἀμέμπτα στο θυσιαστήριο σου, να κηρύττει το Ευαγγέλιο της βασιλείας σου, να λειτουργεί τον λόγο της αληθείας σου,

να σου προσφέρει δώρα και θυσίες πνευματικές, να ανανεώνει τον λαό σου με την αναγέννηση του βαπτίσματος».

Γκότσης, Χρ., Μεταλληνός, π. Γ., Φίλιας, Γ., Ορθόδοξη πίστη και λατρεία Α' Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σελ. 147.

**Η χειροτονία εις πρεσβύτερον του
π. Αθανασίου Γ. Β. από τον μητρο-
πολίτη Μόρφου κ. Νεόφυτο, Κύ-
προς.**

**Από την πύλη εκκλησιαστικών ειδή-
σεων «Αmen».**

Ο ρόλος του ιερέα

Ο ιερέας του Ιησού δεν μπορεί να εκπληρώσει καρποφόρα το ιερατικό του έργο, αν δεν βρίσκεται πρώτα γονατισμένος, όπως ο Κύριός του, μπροστά στους ανθρώπους, σε μια στάση ταπεινώσεως και διακονίας, και αν δεν τους πλένει τα πόδια. Χωρίς αυτή την απαραίτητη προϋπόθεση το λειτούργημά του δεν θα φέρει καρπούς. Αλλά πώς είναι δυνατόν να μεταφραστεί αυτή η διάθεση της ταπεινώσεως και της διακονίας στην καθημερινή ζωή του ιερέα;

Συχνά ο ιερέας θα είναι υποχρεωμένος να αναλάβει πρωτοβουλίες, να καθοδηγήσει και να κατευθύνει. Αλλά ακόμα και σε αυτές τις περιπτώσεις θα πρέπει να θυμάται ότι το πρωτείο που αναγνωρίζεται σε

αυτόν, είναι ένα πρωτείο διακονίας. Ο ιερέυς δεν θα ζητήσει γοητεία ούτε εξουσία. Θα είναι ο ταπεινός υπηρέτης όλων. Σε οποιονδήποτε ζητάει τη βοήθειά του -ή σε οποιονδήποτε από κείνους που έχουν δικαίωμα σ' αυτή τη βοήθεια και αν ακόμα δεν τη ζητάει- ο ιερέυς πρέπει να έχει τη δύναμη να λέει: «Είμαι δικός σου. Σου ανήκω, διότι ανήκω εις τον Ιησού Χριστό. Σου αναγνωρίζω το δικαίωμα να βάλεις το χέρι σου επάνω μου και να με θεωρήσεις σαν υπηρέτη σου. Όποιος κι αν είσαι, συ που τώρα έχεις ανάγκη από μένα, μου είσαι τη στιγμή που μου μιλάς, η πιο αξιόλογη ψυχή. Έχεις δικαίωμα σε όλες μου τις δυνάμεις της απαρνήσεως και της αγάπης. Αφιερώνομαι σε σένα». Και αν ακόμα ο ιερέας δεν προφέρει αυτές τις λέξεις, θα πρέπει τουλάχισ-

στον η στάση του να τις εκφράζει. Θα πρέπει να προχωρεί φέροντας γύρω του, ιδίως εκεί που κυριαρχούν ο εγωισμός και η διχόνοια, την ειρήνη του Χριστού, το συμφιλιωτικό έργο του Χριστού, την αγάπη του Χριστού.

Ο ιερέας θα πρέπει να είναι ήρεμος και στοργικός μπροστά σε κάθε αντίθεση. Βαθειά αφοσιωμένος στην ακεραιότητα του μηνύματος της Εκκλησίας του δεν πρέπει ν' αντιμετωπίσει ποτέ με εχθρότητα ή με περιφρόνηση τις άλλες ειλικρινείς θρησκευτικές ομολογίες. Θα ευχαριστεί τον Θεό για τις χάριτες που δίνει στις καλοπροαίρετες ψυχές, οπουδήποτε και αν βρίσκονται. Ποτέ δεν θα αντισταθεί στο κακό με κακό. Ποτέ δεν θα χρησιμοποιήσει και δεν θα συμβουλεύσει τη βία. Ο

**ιερέας πρώτα πρώτα χρωστάει τον
εαυτό του σ' αυτούς που υποφέ-
ρουν. Δεν θα έχει κάνει τίποτα, όταν
δεν θα έχει ο ίδιος «μοιραστεί» το
βάρος του άλλου, όταν δεν θα έχει
προσπαθήσει να σηκώσει κι αυτός
αυτό το βάρος, όταν δεν έχει εισχω-
ρήσει αληθινά στον πόνο του αδελ-
φού του, όταν η συμπάθειά του δεν
του «στοιχίζει» μερικά πράγματα
και δεν τον οδηγεί σε μια συγκεκρι-
μένη θυσία.**

**Ζιλλέ. Λ., Γίνε ιερεύς μου, Μτφρ.
Μητρ. Αττικής Νικόδημος, Σπορά,
Αθήνα, 1992, σελ. 23-28.**

Ο μακαριστός παπα-Στρατής της Λέσβου κοντά στους πρόσφυγες. Φωτογραφία του UNHCR/Socrates Baltagiannis. Η δράση του παπα-Στρατή ενέπνευσε τον σκιτσογράφο-αγιογράφο John Antono να σχεδιάσει το παραπάνω σκίτσο in memoriam (εις μνήμην).

Οι λαϊκοί στην Εκκλησία

Η Ορθόδοξη Εκκλησία λειτουργεί πάντα ως σώμα. Οι λαϊκοί δεν είναι οι “παρακολουθούντες” αλλά οι “συνεπιτελούντες” τα μυστήρια και κυρίως τη Θεία Ευχαριστία. Γι’ αυτό και δεν τελούνται «ατομικές» λειτουργίες των κληρικών, όπως συμβαίνει στη Δύση. Η ενότητα κλήρου και λαού φαίνεται στη λειτουργική “σύναξη”, που είναι η συναγωγή, η συνέλευση όλου του σώματος της τοπικής Εκκλησίας για την τέλεση της λατρείας. Στην πρώτη χριστιανική εποχή, ταυτίζονταν οι όροι σύναξη και εκκλησία. Σε περιόδους διωγμών, οι χριστιανοί με κίνδυνο της ζωής τους λάβαιναν μέρος στη λειτουργική σύναξη, διότι ήταν βέβαιοι για την παρουσία του Χριστού εκεί. Η απόφαση του πιστού “θα πάω

στην εκκλησία” φανερώνει τη θέλησή του να συμμετάσχει μαζί με το υπόλοιπο σώμα της τοπικής Εκκλησίας στην τέλεση της Θείας Ευχαριστίας».

Γκότσης, Χρ., Μεταλληνός, π. Γ., Φίλιας, Γ., Ορθόδοξη πίστη και λατρεία Α' Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σελ. 114-116.

Ιεροσύνη και διάκριση των χαρισμάτων

Έτσι λοιπόν κάθε μέλος της Εκκλησίας έχει το δικό του διακόνημα, το χάρισμά του, το ειδικό λειτούργημα του. Όλα τα μέλη είναι λαϊκοί ή ιερείς –οι όροι είναι ισοδύναμοι– αλλά τα διακονήματά τους είναι διαφορετικά. Ο ένας είναι επίσκοπος, ο άλλος πρεσβύτερος, ο τρίτος

διάκονος ή διακόνισσα, ένας άλλος διδάσκαλος, προφήτης, κοσμικός ή μοναχός, έγγαμος ή άγαμος, απόστολος ή κήρυκας, θεολόγος, απλούστατα άνθρωπος προσευχόμενος. Αυτές οι λειτουργίες είναι διαφορετικές, αλλά όλες είναι κατ'ουσίαν ιερατικές, απαραίτητες οι μιν στις δε. Γιατί, μόνο όταν όλα τα μέλη εκτελούν τις λειτουργίες τους, το Σώμα παραμένει εν υγεία, η Εκκλησία μπορεί να εκδηλώνεται με πληρότητα και να εκτελεί πραγματικά το έργο της. Ως ιερέας, ο πιστός συναθροίζεται με τους αδελφούς του γύρω από το θυσιαστήριο, προσκομίζοντας τον ευχαριστιακό άρτο και οίνο, σημείο της προσφοράς ολόκληρης της ζωής. Προσέρχεται εκεί όχι ως απλός παρακολουθών, αλλά ως συμμετέχων. Διότι η λειτουργία, όρος ελληνικός, προ-

ερχόμενος εκ των λέξεων Λαός και έργον, είναι ακριβώς το έργο του Λαού. Κατ' αυτήν την έννοια ο πιστός είναι συν-λειτουργός. Και ο ένας και ο άλλος είναι εξ ίσου απαραίτητοι, διότι εάν χωρίς ιερέα δεν τελείται ευχαριστία, χωρίς την κοινότητα επίσης δεν είναι δυνατόν να τελεσθεί. Ο ιερέας είναι αντιπρόσωπος της κοινότητας και ταυτόχρονα αποτελεί πραγματικό σημείο της παρουσίας του Χριστού.

Νέλλας, Π., Βασίλειον ιεράτευμα, μελέτη επί του προβλήματος του λαϊκού στοιχείου, Σύναξη, 2002, τχ. 83, σελ. 48-60.

Ιεροσύνη των γυναικών

Απαρχής ως σήμερα, μια μακράιωνη παράδοση αποκλείει την

ιερωσύνη των γυναικών. Αξίζει, ωστόσο, να επισημάνει κανείς ότι αυτός ο αποκλεισμός έγινε ανεπαισθήτως και σιωπηρώς, χωρίς δογματική θέσπιση.

Η ζωή του εκκλησιαστικού σώματος με κεφαλή τον τελετάρχη και αρχιερέα Χριστό εκφράζεται σε μια ποικιλία χαρισμάτων με πλήρη ισοτιμία και ισότητα των μελών, όπως συμβαίνει κατά φύση σ' ένα σώμα. Η μακραίωνη παράδοση της Εκκλησίας, απέκλεισε τη γυναίκα από την ιερωσύνη, χωρίς ωστόσο να θεσπίσει, μήτε ν' αναπτύξει σχετική θεολογική διδασκαλία. Σ' αυτή τη χαρισματική κοινωνία τα μέλη διαφέρουν μόνο κατά την ιδιαιτερότητα και τη δεκτικότητα, όμως εν ουδενί κατ' ουδένα τρόπο ουδαμώς κατά την ισοτιμία και την ισότητα. Άλλωστε η εξαίρεση της γυναίκας

από την ιερωσύνη διόλου δεν μείωσε μήτε μειώνει τη χαρισματική ζωή της Εκκλησίας.

Ωστόσο κανείς δεν επιτρέπεται να εφησυχάζει μπροστά σε τόσο ραγδαίες και εκρηκτικές αλλαγές των ιστορικών πραγμάτων. Τι μέλει να πράξει η Ορθοδοξία; Εκείνο που πρέπει να κάνει η Ορθόδοξη Εκκλησία είναι να προετοιμάζεται όχι με τέτοια σαθρά και επιζήμια θεολογικά επιχειρήματα αλλά με την άρτια κοινωνική οργάνωση της ζωής της, όπου άνδρες και γυναίκες με πλήρη ισοτιμία και ισότητα να εργάζονται αναδεικνύοντας πλούσιους καρπούς χαρισματικής ζωής και καλλιεργώντας την παιδεία και τον πολιτισμό».

Ματσούκας, Ν., Η Ιερωσύνη των γυναικών ως θεολογικό και οικουμενικό

**πρόβλημα, στο Ορθόδοξη Θεολογία
και Οικουμενικός Διάλογος, Αποστο-
λική Διακονία, Αθήνα, 2005, σελ.
122-127.**

Σε συνέχεια και εφαρμογή των αποφάσεων της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθοδόξου Εκκλησίας, που πραγματοποιήθηκε από 19 έως 25 Ιουνίου 2016, στην Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης, στο Κολυμπάρι Χανίων, το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας και πάσης Αφρικής προχώρησε πρόσφατα στην απανασύσταση του αρχαίου θεσμού των διακονισσών. Διακόνισσες είχαν χειροτονήσει εξάλλου κατά τον εικοστό αιώνα ο Άγιος Νεκτάριος Πενταπόλεως ο θαυματουργός, ο αείμνηστος αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος, και ο μητροπολίτης Πισιδίας (τ. μητρ. Κορέας) Σωτήριος Τράμπας.

**Οι πρώτες Διακόνισσες του Πατρι-
αρχείου Αλεξανδρείας.
Φωτογραφίες από το ιστολόγιο
«Νυχθημερόν», 18 Φεβρουαρίου
2017.**

Ιερωσύνη και θρησκείες

Η ιερωσύνη στις εξωχριστιανικές θρησκευτικές παραδόσεις διακρίνεται σε κληρονομική (αρχαίο Ισραήλ, Ινδοϊσμός, Ζωροαστρισμός, Σιντοϊσμός) και σε επαγγελματική (αρχέγονες φυλές και μεγάλοι πολιτισμοί, όπως αυτοί Ελλάδος, Ρώμης, Αιγύπτου, Μεσοποταμίας). Στην πρώτη περίπτωση, τα ιερατικά δικαιώματα και καθήκοντα ανήκουν σε ειδική οικογένεια ή φυλή. Τα τέκνα της οικογένειας εκπαιδεύονται καταλλήλως, ώστε να διαδεχθούν τον πατέρα στο ιερατικό λειτούργημα ή να αναλάβουν το λειτούργημα αυτό όταν ενηλικιωθούν. Εξυπακούεται βέβαια ότι ο γάμος στην κληρονομική ιερωσύνη είναι επιβεβλημένος, για να μη διακοπεί η κληρονομική διαδοχή. Η επαγγελματική ιερωσύνη από την

άλλη μεριά, στρατολογεί τα μέλη της από το σύνολο των φερέλπιδων νέων της κοινότητας. Η ιερωσύνη αυτή έχει το πλεονέκτημα ότι μπορεί να επιλέγει αφοσιωμένους, έξυπνους και αποφασιστικούς ή ηθικούς νέους.

Στην πλειονότητα των θρησκευτικών παραδόσεων του κόσμου η εκλογιμότητα για το αξίωμα της ιερωσύνης έχει περιορισθεί στους άρρενες. Χριστιανισμός της Ορθόδοξου και Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας, Ινδοϊσμός, Βουδισμός και Ταοϊσμός έχουν αποκλειστικώς έως σήμερα άρρενες ιερείς. Ο Ιουδαϊσμός επίσης έχει περιορίσει το ραββινάτο στους άρρενες.

Στις παραδόσεις των άλλων θρησκευτικών για την ιερωσύνη και την λατρευτική ζωή, βρίσκουμε υπαρκτό

ένα τραγικό μεγαλείο της ανθρωπίνης φύσης και μια δίψα του ανθρώπου προς το είναι, μια ορμή του λογικού πλάσματος προς τον δημιουργό του. Πράγματι στην ιερωσύνη και την λατρεία των διαφόρων θρησκειών του κόσμου, από τη μια μεριά βλέπουμε την εναγώνια αναζήτηση του θεού, και τον στεναγμό του ανθρώπου προς το άπειρο και αιώνιο, και από την άλλη την παρουσία του θεού μέσα στον κόσμο, γιατί ο θεός ποτέ δεν εγκατέλειψε το πλάσμα του και την δημιουργία του. Ο στεναγμός για την αλήθεια, το ιερό και το θείο, εκφράστηκε σε όλες τις εποχές από μεγάλες θρησκευτικές και ιερατικές φυσιογνωμίες και από βαθυστόχαστα πνεύματα της ανθρωπότητας».

Ζιάκας, Γ., Ιερωσύνη και λατρεία στο

Ισλάμ και τις Ανατολικές θρησκείες.
Ιστότοπος της Εκκλησίας της Ελλά-
δος (Ανακτήθηκε 14/5/2017).

Προσωπικές κρίσεις ως προς τις θρησκευτικές ιεραρχικές δομές

Ιεροσύνη και εκκλησιαστική διοίκηση

«Η ανεπάρκειά μας βρίσκεται στο ότι έχουμε παραμελήσει την ουσία της εκκλησιαστικής διοίκησης που δεν είναι τίποτε περισσότερο από το να διακονούμε τις ανάγκες των πιστών και να μορφώνουμε την αίσθηση της αδελφότητας. Αυτή η ανεπάρκεια, αυτή η έλλειψη κατεύθυνσης προς ένα εκκλησιαστικό στόχο έχει προκαλέσει τόσες πολλές εντάσεις και καταπιέσεις σε όλα τα κλιμάκια της εκκλησιαστικής δι-

οίκησης, ώστε εκρήγνυνται στον τρόπο με τον οποίο αλληλοσχετίζονται.

Αν και πολλά παραδείγματα μπορούν να δείξουν πως αυτή η παράλειψη εκφράζεται σε ενοριακό επίπεδο, δύο παραδείγματα είναι ιδιαίτερα εμφανή. Το πρώτο σχετίζεται με τον τρόπο που δεχόμαστε αυτούς που έρχονται για να ορίσουν ένα μυστήριο ή να πάρουν αναγκαία πιστοποιητικά. Πόσοι από μας τους Ιερείς προσπαθούμε να αξιοποιήσουμε αυτές τις ευκαιρίες για να γνωρισθούμε με το πρόσωπο που έρχεται στο γραφείο της ενορίας; Πόσοι από μας βλέπουμε τη συμπλήρωση της άδειας γάμου σαν ευκαιρία που μπορούμε να γνωρισθούμε με το ζευγάρι, να προσφέρουμε κάποια βασική

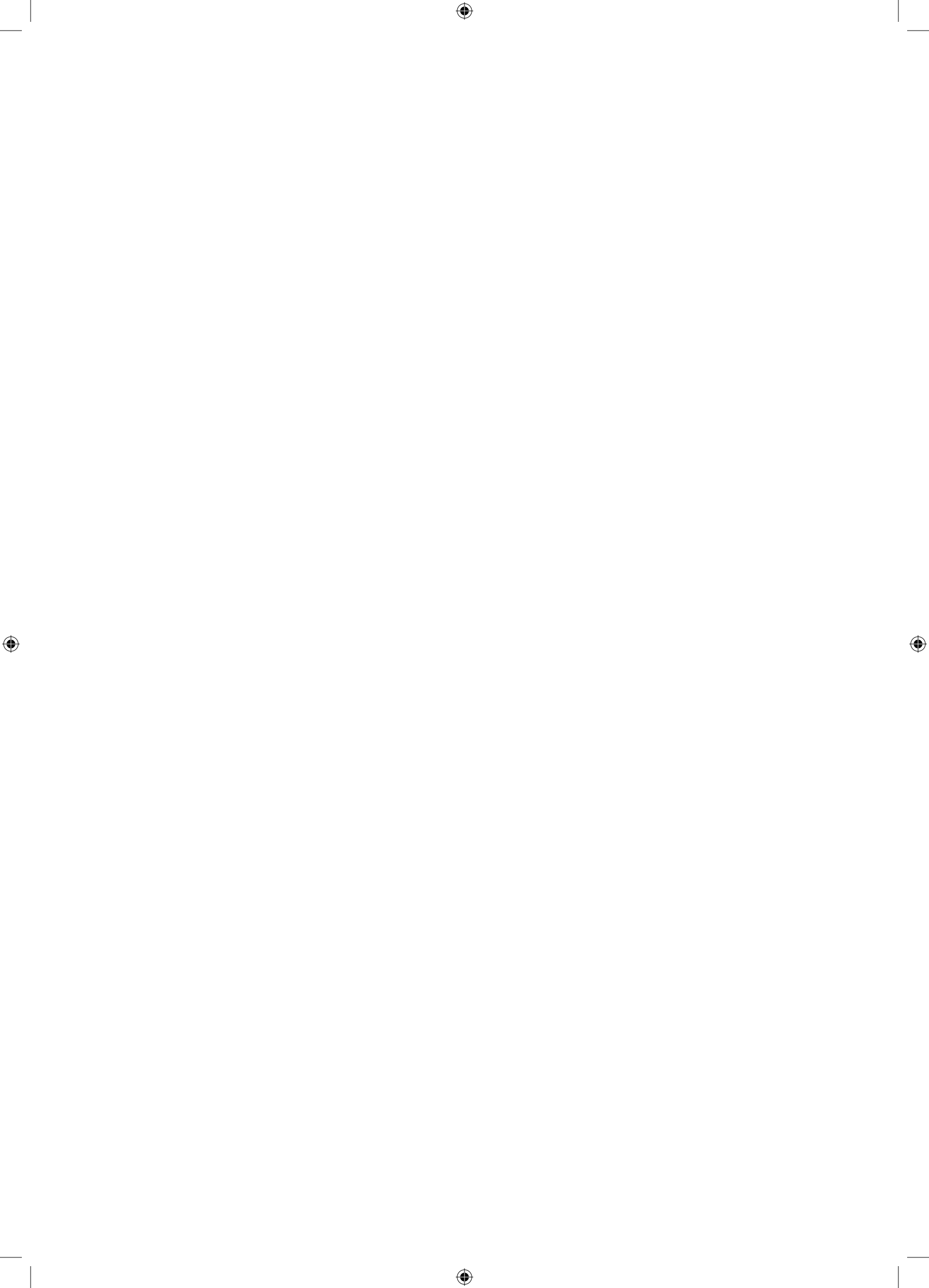
καθοδήγηση γύρω από τα θέματα γάμου, ακόμη και να εξηγήσουμε και να συσχετίσουμε τη μυστηριακή τελετουργία με την πρακτική της καθημερινής έγγαμης ζωής; Όταν κάποιος έρχεται να κανονίσει μία βάπτιση, πόσοι από μας βρίσκουμε χρόνο να καθίσουμε με τους γονείς και να τους δώσουμε την ευκαιρία να μιλήσουν για τις εμπειρίες και τα συναισθήματα που έχουν ως γονείς; Πόσοι από μας αξιοποιούν την επισφράγιση πιστοποιητικών για τις πολύτεκνες οικογένειες για να γνωρίσουν πώς αυτά τα παιδιά αναπτύσσονται; Τελευταία, πόσοι από μας αξιοποιούν την επισφράγιση πιστοποιητικών θανάτου για να ποιμάνουν τους πενθούντες;».

Κοφινάς, π.Σ., «Ενορία: Εντάσεις και επιλογές», στο Ενορία: Προς μια

νέα ανακάλυψή της, Ακρίτας, Αθήνα,
1993.

**Ο Χριστός πλένει τα πόδια των μα-
θητών. Ψηφιδωτό του 11ου αι. στον
νάρθηκα του καθολικού του Οσίου
Λουκά Βοιωτίας.**

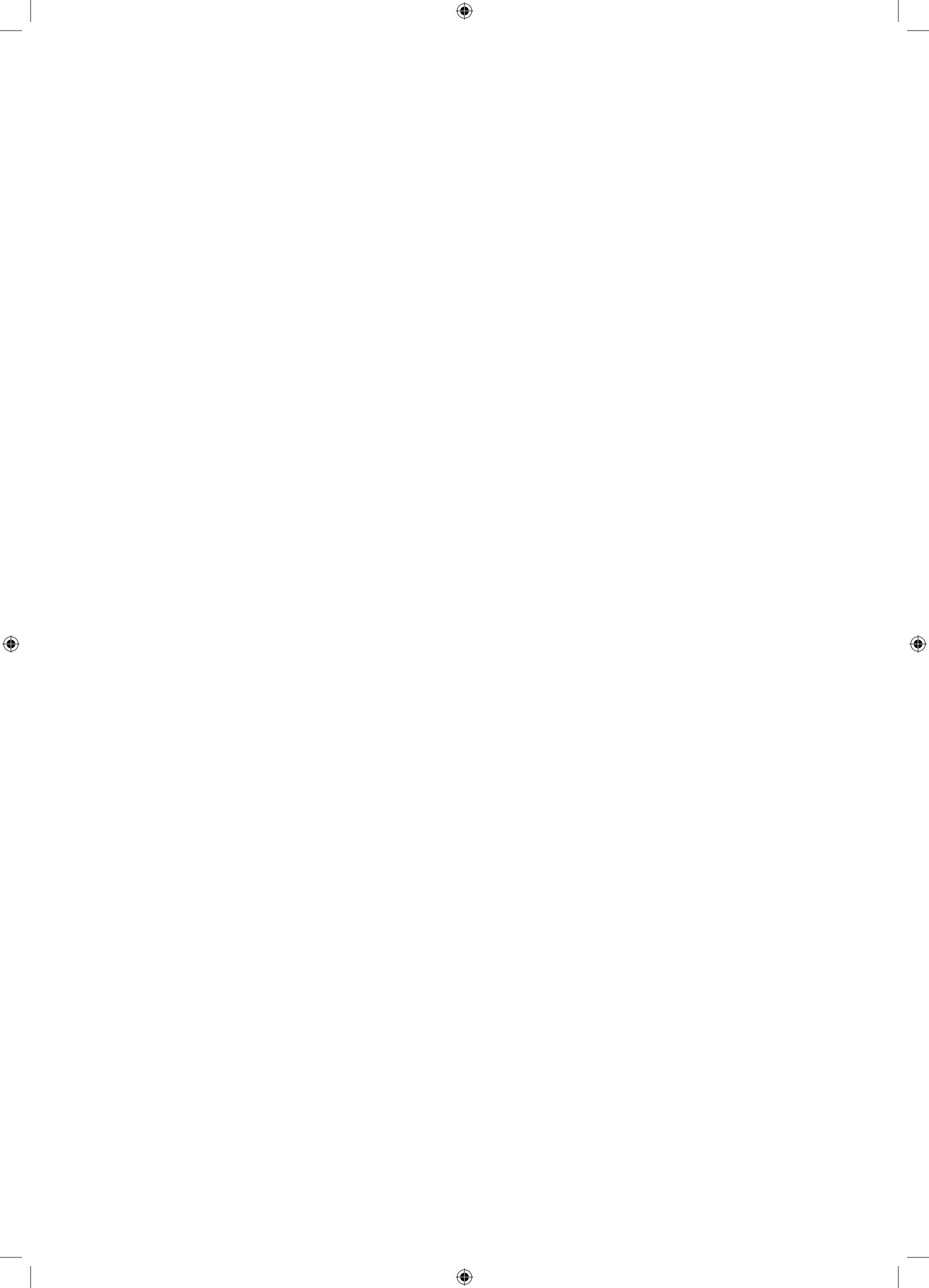

Περιεχόμενα

Θρησκεία

Ιερότητα	6
Ανταμοιβή	31
Παράδοση	59
Μύηση	75
Ιεροσύνη / ιερατείο	96

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.